Părintele J.B. LEMIUS

CATEHISM DESPRE MODERNISM

DUPĂ ENCICLICA PASCENDI DOMINICI GREGIS A S. S. PAPA PIUS AL X-LEA

Adevărul de Veacuri

© Adevărul de Veacuri, 2026
Traducere în limba română © Robin Caramaschi, 2026

Textul original al lucrării "Catéchisme sur le modernisme, d'après l'encyclique Pascendi dominici gregis", publicată în anul 1908 de Père J.B. Lemius (1851–1938), aparține domeniului public.

Prezenta ediție constituie o traducere originală în limba română, realizată după ediții franceze conforme tradiției catolice preconciliare, și este protejată conform legislației în vigoare privind drepturile de autor asupra traducerilor.

Reproducerea fragmentelor scurte este permisă numai cu menționarea sursei.

Editura: Adevărul de Veacuri
Anul publicării: 2026
Tipărit prin sistem de imprimare la cerere

Adevărul de Veacuri

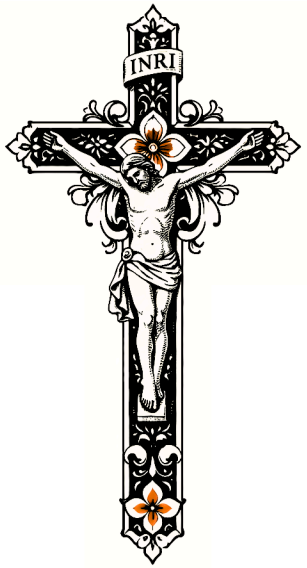
INRI

John Baptist Lemius (1851–1938)

a fost preot al Oblatilor Mariei Imaculate, profund marcat de devoțiunea față de Sfânta Inimă. Intrat de tânăr în seminar, a traversat o criză spirituală cauzată de rigorismul jansenist, regăsindu-și credința prin această devoțiune.

Hirotonit preot în 1876, s-a dedicat predicării misiunilor parohiale, atrăgând mulțimi numeroase, mai ales dintre bărbați. Superior la Pontmain și apoi la Montmartre, a contribuit decisiv la dezvoltarea bazilicii Sfintei Inimi, pe care a dorit-o și ca refugiu pentru cei săraci.

Exilat în Anglia în timpul persecuțiilor împotriva ordinelor religioase, și-a continuat apostolatul în Franța, Belgia și Londra. Autor de catehisme destinate credincioșilor, în special despre enciclicele lui Leon XIII și Pius X, a fost un apărător fervent al doctrinei catolice.

A murit în 1938, după o viață consacrată predicării și răspândirii devoțiunii față de Sfânta Inimă.

„Este timpul să ridicăm masca acestor oameni și să-i arătăm Bisericii universale așa cum sunt.”

Pius al X-lea

IMPRIMATUR

Virduni, die IV^a^ Novembris 1907.

✠ Ludovicus. *Epis. Vird.*

Scrisoarea Excelenței Sale Cardinalul Merry del Val către Autor

„O înaltă laudă, împreună cu expresia celei mai vii satisfacții, este ceea ce am plăcerea de a adresa Excelenței Voastre, în numele Suveranului Pontif, după ce I-am înmânat splendidul opuscule al Excelenței Voastre, purtând titlul: *Catehism despre Modernism, după Enciclica Pascendi dominici gregis*.

Caracterul documentului pontifical și natura erorilor condamnate în el puteau face anevoioasă înțelegerea promptă și deplină, în toate cele mai mici părți ale sale, a acestei foarte importante Enciclice; spun aceasta pentru clasele mai puțin cultivate și străine de mișcarea atât a doctrinelor bune, cât și a celor rele, precum și pentru acelea care, din nefericire, prea ușor deschise erorilor, mai ales când acestea se prezintă sub aparențe false științifice, nu sunt apoi destul de treze pentru a înțelege cu aceeași promptitudine cauza răului.

De aceea, ați făcut o lucrare de o utilitate deosebită, descompunând documentul în întrebări, după metoda simplă

și unitară a Catehismului dumneavoastră, și făcându-l astfel accesibil chiar și inteligențelor mai puțin cultivate.

Sanctitatea Sa se bucură de lucrarea ingenioasă și rodnică a Excelenței Voastre și, lăudându-vă încă și pentru faptul că nu v-ați abătut întru nimic de la însăși litera Enciclicei, vă exprimă dorința de a vedea rodul acestei atât de oportune lucrări bucurându-se de o largă răspândire și vă acordă din inimă Binecuvântarea Apostolică.

După ce v-am făcut aceste comunicări, vă mulțumesc la rândul meu pentru exemplarul opusculei amintite, pe care mi l-ați oferit cu atâta amabilitate, și vă reînnoiesc sentimentele mele de foarte profundă stimă, cu care sunt al Excelenței Voastre, devotatul și preaiubitul slujitor,

R. Card. Merry del Val

PREAMBUL

DESPRE GRAVITATEA ERORILOR MODERNISTE

Care este prima datorie încredințată de Domnul nostru Suveranului Pontif ?

S. S. Pius al X-lea ne răspunde:

„Misiunii care Ne-a fost încredințată de sus, de a paște turma Domnului, Isus Hristos i-a atribuit, ca primă datorie, aceea de a păzi cu grijă geloasă depozitul tradițional al credinței, împotriva noutăților profane de limbaj, precum și împotriva contradicțiilor falsei științe."

A fost această veghe necesară în toate veacurile ?

„Nu există, fără îndoială, niciun veac în care o astfel de veghe să nu fi fost necesară poporului creștin; căci niciodată nu au lipsit, ridicați de vrăjmașul neamului omenesc, oameni cu vorbire stricată (1), născocitori de noutăți și amăgitori (2), supuși erorii și târând la rândul lor în eroare (3)."

Acești oameni, supuși erorii și târând la rândul lor în eroare, sunt ei mai numeroși astăzi și ce scop urmăresc ?

„Trebuie să o recunoaștem, numărul vrăjmașilor Crucii lui Isus Hristos a crescut în chip uimitor în timpurile din urmă; aceștia, cu o artă cu totul nouă și deosebit de perfidă, se străduiesc să anihileze energiile vitale ale Bisericii și chiar, dacă ar putea, să răstoarne din temelii însăși împărăția lui Isus Hristos."

De ce Suveranul Pontif nu poate păstra tăcerea ?
„A tăcea nu mai este cu putință, dacă nu voim să părem necredincioși celei mai sacre dintre datoriile Noastre și ca bunătatea de care am făcut uz până acum, în speranța unei îndreptări, să nu fie socotită drept uitare a îndatoririi Noastre."

Unde se află astăzi făuritorii de erori ? Sunt ei dușmani declarați ?
„Ceea ce ne obligă mai ales să vorbim fără întârziere — adaugă sfântul Pontif — este că făuritorii de erori nu trebuie căutați astăzi printre dușmanii declarați. Ei se ascund, și aceasta este un motiv de temere și de adâncă neliniște, chiar în sânul și în inima Bisericii, cu atât mai primejdioși cu cât sunt mai puțin arătați pe față."

Preasfinte Părinte, acești dușmani ascunși se găsesc printre catolici ? Se descoperă ei printre preoți ?
Da.
„Vorbim despre un mare număr de laici catolici și, ceea ce este și mai de plâns, despre preoți, care, sub pretextul iubirii față de Biserică, lipsiți cu desăvârșire de filozofie și teologie serioasă, dar pătrunși până în măduva oaselor de veninul erorii, sorbit

de la adversarii credinței catolice, se prezintă, cu disprețul oricărei modestii, ca reformatori ai Bisericii."

(1) Fap., XX, 30. — (2) Tit., I, 10. — (3) II Tim., III, 13.

Acești laici catolici, acești preoți care se prezintă drept reformatori ai Bisericii, îndrăznesc ei să atace opera lui Isus Hristos și însăși persoana Domnului nostru Isus Hristos ?

„În rânduri strânse, ei atacă cu îndrăzneală tot ceea ce este mai sacru în opera lui Isus Hristos, fără a respecta însăși persoana Sa, pe care o coboară, printr-o temeritate sacrilegă, până la simpla și pura umanitate."

Dar acești oameni se vor mira că sunt socotiți printre dușmanii sfintei Biserici ?

„Acești oameni se pot mira că îi socotim printre dușmanii Bisericii. Nimeni nu se va mira cu temei, dacă, lăsând la o parte intențiile lor, al căror judecător este Dumnezeu, va examina doctrinele lor și, prin urmare, modul lor de a vorbi și de a acționa. Dușmani ai Bisericii sunt cu adevărat și a spune că ea nu are unii mai răi nu înseamnă a se depărta de adevăr."

De ce spuneți că aceștia sunt cei mai răi dușmani ai sfintei Biserici ?

„Nu din afară, într-adevăr, după cum s-a arătat deja, ci dinăuntru îi pregătesc pieirea: primejdia este astăzi aproape în însăși măruntaiele și în vinele Bisericii; loviturile lor sunt cu atât mai sigure cu cât știu mai bine unde să o lovească."

De ce încă sunt ei cei mai răi dușmani ai sfintei Biserici ?
„Adăugați că nu la ramuri sau la mlădițe au pus securea, ci la însăși rădăcina, adică la credință și la fibrele ei cele mai adânci."

Se mulțumesc ei să taie rădăcina vieții ?
„Odată tăiată această rădăcină a vieții nemuritoare, ei își dau sarcina de a face să circule veninul prin întregul arbore: nu există parte a credinței catolice care să rămână ferită de mâna lor, niciuna pe care să nu caute din toate puterile să o corupă."

Prin ce mijloace își urmăresc scopul ? Care este tactica lor ?
„În timp ce își urmăresc prin mii de căi planul lor nefast, nimic nu este mai viclean și mai perfid decât tactica lor: îmbinând în ei înșiși raționalistul și catolicul, o fac cu un rafinament de abilitate atât de mare, încât înșală cu ușurință spiritele neavizate."

Consecințele doctrinei lor nu îi înspăimântă ?
„De altfel, desăvârșiți în îndrăzneală, nu există fel de consecință care să-i facă să dea înapoi sau pe care să nu o susțină pe față și cu încăpățânare."

Ce anume îi face deosebit de periculoși ?
„Pe lângă aceasta, și lucru foarte potrivit pentru a induce în eroare, ei arată o viață plină de activitate, o stăruință și o ardoare deosebite pentru toate felurile de studii, precum și moravuri, de obicei, vrednice de laudă prin severitatea lor."

Poate exista vreo speranță de îndreptare ?

„Aceasta pare să înlăture orice speranță de leac; doctrinele lor le-au pervertit într-atât sufletul, încât au devenit disprețuitori ai oricărei autorități, nerăbdători față de orice frâu: sprijinindu-se pe o conștiință denaturată, fac totul pentru ca ceea ce este lucrare unică a încăpățânării și a orgoliului să fie atribuit unui pretins zel pentru adevăr."

Nu ați sperat să-i readuceți ?

„Desigur, am sperat că se vor îndrepta într-o zi; și pentru aceasta am folosit mai întâi blândețea, apoi severitatea și, în cele din urmă, cu părere de rău, mustrările publice. Nu ignorați cât de zadarnice au fost eforturile Noastre."

De ce atunci să ridicați glasul ?

„Ah! dacă ar fi vorba numai de ei, am putea trece sub tăcere; dar este în joc religia catolică și siguranța ei. Destul deci cu tăcerea, care de acum înainte ar fi o crimă!"

Este deci timpul să vorbiți ?

„Este timpul să ridicăm masca acestor oameni și să-i arătăm Bisericii universale așa cum sunt."

Cu ce nume trebuie numiți acești dușmani ?

„Moderniști."

SCOP ȘI ÎMPĂRȚIRE

Care este scopul Enciclicei și care este împărțirea ei ?
„Deoarece una dintre tacticile moderniștilor este de a nu-și expune niciodată doctrinele în mod metodic, ci de a le fragmenta și dispersa, este necesar să le prezentăm într-o singură privire și să le arătăm legătura logică. Vom indica apoi cauzele erorilor și remediile."

Prima Parte : Erorile moderniste.
A doua Parte : Cauzele erorilor moderniste.
A treia Parte : Remediile împotriva erorilor moderniste.

PRIMA PARTE

ERORILE MODERNISTE

PRELUDIU

Pentru a proceda cu claritate în expunerea erorilor modernismului, câte personaje trebuie luate în considerare în moderniști ?

Pentru a proceda cu claritate într-o materie într-adevăr foarte complexă, trebuie notat mai întâi că moderniștii reunesc și amestecă, ca să spunem așa, în ei înșiși mai multe personaje. Anume: filozoful, credinciosul, teologul, istoricul, criticul, apologetul, reformatorul: personaje pe care este necesar să le deosebim bine, dacă vrem să cunoaștem în profunzime sistemul lor și să ne dăm seama de principiile și de consecințele doctrinelor lor.

CAPITOLUL ÎNTÂI

Filosofia religioasă a modernișTilor

§ I. — Agnosticismul

„Pentru a începe cu filosoful", care este doctrina pe care moderniștii o pun drept temelie a filosofiei lor religioase ?
„Moderniștii pun drept temelie a filosofiei lor religioase doctrina numită în mod obișnuit agnosticism."

Rezumați doctrina agnosticismului ?
„Rațiunea omenească, închisă cu strictețe în cercul

fenomenelor, adică al lucrurilor care apar, și anume așa cum apar ele, nu are nici facultatea, nici dreptul de a trece dincolo de aceste limite; prin urmare, ea nu este capabilă să se înalțe până la Dumnezeu, nici măcar pentru a-I cunoaște, prin mijlocirea creaturilor, existența: aceasta este acea doctrină."

Din această doctrină, ce conchid moderniștii ?
„Ei deduc două lucruri: că Dumnezeu nu este obiect direct al științei; că Dumnezeu nu este un personaj istoric."

„Ce se alege atunci de teologia naturală, de motivele de credibilitate, de revelația exterioară ?"
„Este lesne de înțeles. Ei le suprimă pur și simplu și le trimit la intelectualism, sistem care, spun ei, stârnește un surâs de milă și este de mult depășit."

Se lasă ei opriți cel puțin de condamnările Bisericii ?
„Nimic nu-i oprește, nici măcar condamnările cu care Biserica a lovit aceste erori monstruoase."

Dați, în această privință, împotriva modernismului, doctrina Conciliului Vatican ?
„Căci Conciliul Vatican a hotărât cele ce urmează:
« Dacă cineva spune că lumina naturală a rațiunii omenești este incapabilă de a-L face cunoscut cu certitudine, prin mijlocirea lucrurilor create, pe unul și adevăratul Dumnezeu, Creatorul și Stăpânul nostru, să fie anatema (1). » Și încă:
« Dacă cineva spune că nu se poate, sau că nu este de folos ca omul să fie instruit prin revelație divină despre cultul ce

trebuie dat lui Dumnezeu, să fie anatema (2). » Și, în sfârșit:
« Dacă cineva spune că revelația divină nu poate fi făcută credibilă prin semne exterioare și că, prin urmare, oamenii nu sunt mișcați la credință decât prin experiența individuală sau prin inspirația privată, să fie anatema (3). »"

„Acum, din agnosticismul care, la urma urmei, nu este decât ignoranță, cum trec moderniștii la ateismul științific și istoric, al cărui caracter întreg stă, dimpotrivă, în negare ; din faptul că ei nu știu dacă Dumnezeu a intervenit în istoria neamului omenesc, prin ce artificiu de raționament ajung să explice această însăși istorie în chip absolut în afara lui Dumnezeu, despre care se susține că nu a avut în ea, în fapt, nicio parte ?"
„Să înțeleagă cine va putea. Un lucru, pentru ei, este pe deplin înțeles și hotărât: că știința trebuie să fie atee, asemenea și istoria; în câmpul uneia ca și al celeilalte nu este loc decât pentru fenomene: Dumnezeu și divinul sunt izgonite de acolo."

„Ce consecințe decurg din această doctrină absurdă cu privire la persoana sacră a Mântuitorului, la tainele vieții și morții Sale, la învierea și la glorioasa Sa înălțare ?"
„Aceasta o vom vedea îndată."

(1) *De revel*., can. I. — (2) *Ibid*., can. II. — (3) *De Fide*, can. III.

§ II. — Imanența vitală

După cele ce tocmai ați spus, „agnosticismul nu este decât latura negativă în doctrina moderniștilor”. Care este, așadar, latura sa pozitivă ?
„Latura pozitivă este constituită de ceea ce se numește imanența vitală.”

Cum trec, așadar, moderniștii de la agnosticism la imanențism ?
„Ei trec de la unul la celălalt în chipul următor; religia, fie naturală, fie supranaturală, ca orice alt fapt, cere o explicație. Or, odată repudiată teologia naturală, închis orice acces la revelație prin respingerea motivelor de credibilitate și, mai mult încă, odată cu desăvârșire desființată orice revelație exterioară, este limpede că această explicație nu trebuie căutată în afara omului. Ea se află, deci, în omul însuși și, deoarece religia este o formă de viață, chiar în viața omului. Iată imanența religioasă.”

Înțeleg că moderniștii, partizani ai agnosticismului, nu pot căuta decât în om și în însăși viața omului explicația religiei. Și acum, pentru a explica această imanență vitală, ce atribuie ei drept prim impuls și primă manifestare a oricărui fenomen vital, și în special a religiei ?
„Orice fenomen vital — și, după cum s-a spus, astfel este religia — are, drept prim impuls, o necesitate, o nevoie; drept primă manifestare, acea mișcare a inimii numită sentiment.”

După aceste principii, unde se află principiul credinței și, prin urmare, al religiei ?
„Urmează, de vreme ce obiectul religiei este Dumnezeu, că credința, principiu și temelie a oricărei religii, rezidă într-un anumit sentiment lăuntric, născut el însuși din nevoia divinului."

Această nevoie a divinului este cel puțin, după moderniști, de domeniul conștiinței ?
„Această nevoie, nefiind trădată decât în anumite împrejurări determinate și prielnice, nu aparține prin sine domeniului conștiinței."

Unde zace, așadar, după ei, această nevoie a divinului ?
„La început, ea zace dedesubt și, potrivit unui termen împrumutat din filosofia modernă, în subconștiință, unde trebuie adăugat că rădăcina ei rămâne ascunsă, cu desăvârșire inaccesibilă spiritului."

§ III. — Originea religiei în general

„Am vrea să știm acum în ce fel această nevoie a divinului, dacă omul ajunge să o simtă, se transformă în cele din urmă în religie ?"
„Modernștii răspund: Știința și istoria sunt închise între două margini: una exterioară, a lumii văzute; cealaltă interioară, a conștiinței. Odată ajunse aici, le este cu neputință să treacă

mai departe: dincolo este incognoscibilul. Tocmai în fața acestui incognoscibil, a celui, spunem noi, care este în afara omului, dincolo de natura văzută, precum și a celui care este în omul însuși, în adâncurile subconștiinței, fără nicio judecată prealabilă, ceea ce ține de purul fideism, nevoia divinului suscită în sufletul înclinat spre religie un sentiment aparte. Acest sentiment are drept însușire proprie faptul că îl cuprinde pe Dumnezeu și ca obiect, și ca pricină lăuntrică, și că îl unește într-un anumit fel pe om cu Dumnezeu. Aceasta este, pentru moderniști, credința, și în credința astfel înțeleasă, începutul oricărei religii."

§ IV. — Noțiunea revelației

Ce filosofie este aceasta a modernistilor ! Se oprește ea aici ?

„Aici nu se oprește filosofia lor sau, mai bine zis, rătăcirile lor."

Ce mai pot ei găsi încă în pretinsul lor sentiment al divinului ?

„În acest sentiment, ei găsesc, așadar, credința; dar și, împreună cu credința și în credință, revelația."

Revelația ? Dar cum ?

„Și, în ce privește revelația, modernistii vă răspund: ce mai trebuie ? Acest sentiment care apare în conștiință și Dumnezeu care, în acest sentiment, deși încă în chip confuz,

Se manifestă sufletului, nu este oare aceasta o revelație, sau cel puțin un început de revelație ? Ba chiar, dacă privim bine, din moment ce Dumnezeu este deopotrivă cauză și obiect al credinței, în credință se găsește, așadar, revelația și ca venind de la Dumnezeu, și ca având-L drept obiect pe Dumnezeu, adică Dumnezeu este în același timp revelator și revelat."

Care este, așadar, doctrina absurdă care decurge din această filosofie sau, mai bine zis, din aceste rătăciri moderniste ?

„De aici, acea doctrină absurdă a modernișilor, potrivit căreia orice religie este, în același timp, naturală și supranaturală, după punctul de vedere."

De aici, ce mai urmează ?

„De aici urmează echivalența dintre conștiință și revelație."

De aici, în sfârșit, ce lege supremă și universală vor ei să impună ?

„De aici, în sfârșit, legea care ridică conștiința religioasă la rang de regulă universală, pe deplin pusă pe același plan cu revelația și căreia totul trebuie să i se supună."

Totul trebuie să i se supună ? chiar și autoritatea supremă a Bisericii ?

Da, acestei reguli universale totul trebuie să i se supună, „până și autoritatea supremă, în tripla sa manifestare: doctrinară, cultuală, disciplinară."

§ V. — Transfigurarea și desfigurarea fenomenelor prin credință

Ce mai trebuie pentru a da o idee completă despre originea credinței și a revelației, așa cum o înțeleg moderniștii ?

„Nu s-ar da o idee completă despre originea credinței și a revelației, așa cum o înțeleg moderniștii, dacă nu s-ar atrage atenția asupra unui punct foarte important, din pricina consecințelor istorico-critice pe care ei le trag din el."

Cum se oferă credinței incognoscibilul filosofiei moderniste, astfel cum a fost explicat mai sus ?

„Nu trebuie crezut că incognoscibilul se oferă credinței izolat și gol; dimpotrivă, el este strâns legat de un fenomen care, deși aparține domeniului științei și al istoriei, nu încetează totuși să-l depășească pe alocuri."

Ce va fi, așadar, acest fenomen ?

„Va fi un fapt al naturii, învăluind o anumită taină; va fi iarăși un om al cărui caracter, fapte și cuvinte par să tulbure legile obișnuite ale istoriei."

Din faptul acestei legături a incognoscibilului cu un fenomen, ce se întâmplă pentru credință ?

„Iată ce se întâmplă: incognoscibilul, în legătura sa cu un fenomen, ajungând să atragă credința, aceasta se întinde

asupra fenomenului însuși și îl pătrunde, într-un anumit fel, cu propria sa viață."

Ce urmează din această extindere a credinței asupra fenomenului și din această pătrundere de viață ?
„De aici decurg două consecințe."

Care este prima consecință ?
„Se produce, în primul rând, un fel de transfigurare a fenomenului, pe care credința îl înalță deasupra lui însuși și a realității sale adevărate, ca spre a-l adapta mai bine, asemenea unei materii, formei divine pe care vrea să i-o dea."

Care este a doua consecință ?
„Se săvârșește, în al doilea rând, un fel de desfigurare a fenomenului, dacă este îngăduit să folosim acest cuvânt, în aceea că credința, scoțându-l de sub condițiile spațiului și timpului, ajunge să-i atribuie lucruri care, potrivit realității, nu i se cuvin."

Această dublă lucrare de transfigurare și desfigurare, asupra cărui fenomen se exercită mai ales, după moderniști ?
„Aceasta se întâmplă mai ales când este vorba despre un fenomen din trecut și cu atât mai ușor cu cât acel trecut este mai îndepărtat."

Și din această dublă operație, ce legi scot moderniștii ?
„Din această dublă operație, moderniștii scot două legi care,

adăugate unei a treia, deja furnizată de agnosticism, formează ca bazele criticii lor istorice."

Explicați-ne printr-un exemplu aceste trei legi ?
„Un exemplu va lămuri lucrul, și ni-l va oferi Isus Hristos. În persoana lui Hristos, spun ei, știința și istoria nu găsesc altceva decât un om. Așadar, din istoria Sa, în numele primei legi, întemeiate pe agnosticism, trebuie șters tot ceea ce are caracter divin. Persoana istorică a lui Hristos a fost transfigurată de credință: trebuie deci înlăturat încă, în virtutea celei de-a doua legi, tot ceea ce o ridică deasupra condițiilor istorice. În sfârșit, aceeași persoană a lui Hristos a fost desfigurată de credință; trebuie deci, în virtutea celei de-a treia legi, să fie îndepărtate de asemenea din istoria Sa cuvintele, faptele, într-un cuvânt, tot ceea ce nu corespunde caracterului Său, stării Sale, educației Sale, locului și timpului în care a trăit."

Ce doctrină ciudată !
Da, „ciudat va părea, fără îndoială, acest mod de a raționa: totuși, astfel este critica modernistă."

§ VI. — Originea religiilor în particular

Sentimentul religios ar fi, așadar, după spusa moderniștilor, adevăratul germene și explicația totală a tot ceea ce este religie ?
Da, după spusa moderniștilor, „sentimentul religios care

izvorăște astfel, prin imanență vitală, din adâncurile subconștiinței, este germenele oricărei religii, precum este și rațiunea a tot ceea ce a fost sau va fi vreodată în orice religie."

Acest sentiment religios, cum progresează el ?
„Obscur, aproape inform la origine, acest sentiment a mers progresând sub influența tainică a principiului care i-a dat ființă și în același ritm cu viața omenească, despre care ne amintim că este o formă."

Toate religiile, după moderniști, vin deci de aici ?
„Astfel s-au născut toate religiile."

Chiar și religiile supranaturale ?
„Inclusiv religiile supranaturale: toate nu sunt decât eflorescențe ale acestui sentiment."

Dar nu vor face ei o excepție în favoarea religiei catolice ?
„Să nu se aștepte nimeni la vreo excepție în favoarea religiei catolice: ea este așezată întru totul pe același plan cu celelalte."

Ce conștiință a slujit, așadar, drept leagăn religiei catolice ?
„Leagănul ei, spun ei, a fost conștiința lui Isus Hristos, om cu o fire aleasă, asemenea căruia n-a fost și nici nu va mai fi vreodată."

Și din ce principiu îndrăznesc ei să pretindă că s-a născut ea acolo, în conștiința lui Isus Hristos ?

„S-a născut acolo nu dintr-un alt principiu decât din imanența vitală."

Ce îndrăzneală ! Ce blasfemie !
„Ești cuprins de uimire în fața unei asemenea îndrăzneli în afirmație, a unei asemenea ușurințe în blasfemie."

Dar, Preasfinte Părinte, nu sunt decât necredincioși cei care susțin asemenea doctrine ?
Sfântul Părinte răspunde cu întristare: „Și nu numai necredincioșii rostesc asemenea temerități: sunt catolici, sunt chiar preoți, și încă numeroși, care le publică cu ostentație."

Dar acești catolici, acești preoți, ce pretind ei ?
„Și să spui că, prin astfel de nebunii, se laudă că reînnoiesc Biserica !"

Nu pare oare că acest modernism este vechea eroare a lui Pelagiu ?
„Desigur, nu mai este vorba de vechea eroare care înzestra firea omenească cu un fel de drept asupra ordinii supranaturale. Cât de depășit este aceasta !"

Cum aceasta ?
„În omul care este Isus Hristos, ca și în noi, sfânta noastră religie nu este altceva decât un rod propriu și spontan al naturii. Se poate oare imagina ceva care să nimicească mai radical ordinea supranaturală ?"

Care este, în aceste materii, doctrina Conciliului Vatican ?

„Așadar, cu supremă dreptate, Conciliul Vatican a decretat cele ce urmează:

« Dacă cineva spune că omul nu poate fi ridicat la o cunoaștere și la o desăvârșire care depășesc natura, ci că poate și că trebuie, printr-un progres continuu, să ajungă în cele din urmă de la sine la stăpânirea oricărui adevăr și a oricărui bine, să fie anatema. »"

§ VII. — Acțiunea inteligenței în credință

Moderniștii, ați spus, găsesc credința în sentiment. Inteligența omenească nu are, așadar, nicio parte în ea ?

„Până aici nu am văzut făcut niciun loc inteligenței. Totuși, după moderniști, ea își are partea sa în actul credinței, și este important să spunem care este aceasta."

Dar sentimentul, după moderniști, părea să fie de ajuns pentru a ni-L da pe Dumnezeu, obiectul și autorul credinței ?

„Sentimentul despre care a fost vorba — tocmai pentru că este sentiment și nu cunoaștere — Îl face într-adevăr pe Dumnezeu să răsară în om, dar încă atât de confuz, încât Dumnezeu, la drept vorbind, nu se distinge acolo sau abia dacă se distinge de omul însuși."

Ce îi lipsește, așadar, acestui sentiment ?
„Acest sentiment trebuie să fie pătruns de o lumină care să-l iradieze, să-L pună pe Dumnezeu în relief, într-o anumită opoziție cu subiectul."

Aceasta va fi, așadar, funcția inteligenței în actul de credință modernist ?
Da, „aceasta este funcția inteligenței, facultate de gândire și de analiză, de care omul se slujește pentru a transpune, mai întâi în reprezentări intelectuale, apoi în expresii verbale, fenomenele vieții al căror teatru este el însuși. De aici acel cuvânt devenit banal la moderniști: omul trebuie să-și gândească credința."

Dați-ne comparația de care se servesc moderniștii pentru a preciza rolul pe care îl atribuie inteligenței în raport cu sentimentul în actul de credință.
„Inteligența vine asupra sentimentului și, plecându-se, ca să spunem așa, asupra lui, lucrează în el asemenea unui pictor care, pe o pânză veche, ar regăsi și ar face să reapară liniile șterse ale desenului: aceasta este, cu puțină aproximație, comparația oferită de unul dintre maeștrii modernișților."

Care este procedeul de care se slujește inteligența în această lucrare de formare a credinței ?
„În această lucrare, inteligența are un dublu procedeu."

Care este cel dintâi ?
„Mai întâi, printr-un act firesc și spontan, ea traduce lucrul într-o afirmație simplă și obișnuită."

Și al doilea ?
„Apoi, apelând la reflecție și la studiu, lucrând asupra propriei sale gândiri, cum spun ei, ea interpretează formula primitivă prin mijlocirea unor formule derivate, mai adâncite și mai distincte."

Cum vor deveni, așadar, aceste formule, rod al lucrării inteligenței asupra propriei sale gândiri, dogme ?
„Acestea, odată sancționate de magisteriul Bisericii, vor constitui dogma."

§ VIII. — Dogma

Iată-ne deci în fața dogmei: nu este acesta punctul capital pentru moderniști ?
„Dogma, originea sa, natura sa, iată punctul capital în doctrina modernișt ilor."

Care este deci, pentru ei, originea dogmei ?
„Dogma, după ei, își trage originea din formulele primitive și simple, esențiale, sub un anumit raport, credinței; căci revelația, pentru a fi adevărată, cere o apariție limpede a lui Dumnezeu în conștiință. Dogma însăși, dacă îi înțelegem bine, este cuprinsă în mod propriu în formulele secundare."

Și acum, cum vom putea înțelege care este, după moderniști, natura dogmei ?

„Pentru a înțelege bine natura ei, trebuie văzut mai întâi ce fel de raport există între formulele religioase și sentimentul religios."

Cum vom descoperi acest raport ?

„Nu va fi greu de descoperit, dacă ne întoarcem la scopul acelor formule înseși, care este de a-i oferi credinciosului mijlocul de a-și da seama de credința sa."

Ce constituie aceste formule între credincios și credința sa ?

„Ele constituie între credincios și credința sa un fel de intermediar: în raport cu credința, ele nu sunt decât semne inadecvate ale obiectului ei, adică, în limbaj obișnuit, simboluri; în raport cu credinciosul, ele nu sunt decât simple instrumente."

Ce se poate conchide de aici din punctul de vedere al adevărului cuprins în aceste formule ?

„Se poate deduce că ele nu cuprind adevărul absolut."

Ce sunt aceste formule considerate ca simboluri, după moderniști ?

„Ca simboluri, ele sunt imagini ale adevărului, care trebuie să se adapteze sentimentului religios în raporturile sale cu omul."

Ce sunt ele ca instrumente ?
„Ca instrumente, ele sunt vehicule ale adevărului, care, la rândul lor, trebuie să se acomodeze omului în raporturile sale cu sentimentul religios."

§ IX. — Variabilitatea Dogmei

Aceste formule dogmatice, simboluri ale credinței și instrumente ale credinciosului, vor fi ele cel puțin invariabile ?
„Deoarece absolutul, adaugă moderniștii, care este obiectul acestui sentiment, are aspecte infinite sub care se poate arăta succesiv; și deoarece credinciosul, pe de altă parte, poate trece succesiv prin condiții foarte diferite, urmează că formulele dogmatice sunt supuse acelorași vicisitudini și, prin urmare, sunt supuse schimbării."

Dar atunci aceasta este variația substanțială în dogme ?
„Astfel se deschide calea variației substanțiale a dogmelor. Îngrămădire nesfârșită de sofisme, în care orice religie își găsește sentința de moarte."

Dar această variație substanțială a dogmei este nu numai posibilă, ci și necesară ?
„A evolua și a se schimba, nu numai că dogma poate, ci trebuie: iată ceea ce afirmă moderniștii pe față și ceea ce, de altfel, decurge în chip vădit din principiile lor."

Care este principiul fundamental din care moderniștii deduc necesitatea variației substanțiale a dogmelor ?
„Formulele religioase, spun ei, pentru a fi cu adevărat religioase, și nu simple speculații teologice, trebuie să fie vii și de însăși viața sentimentului religios: aceasta este o doctrină capitală în sistemul lor și dedusă din principiul imanenței vitale."

Dar, de vreme ce aceste formule trebuie să fie vii de însăși viața sentimentului religios, va trebui deci să fie construite în vederea sentimentului ?
„Să nu înțelegeți aceasta în sensul că ar fi necesar să se construiască formulele, mai ales dacă sunt imaginative, tocmai în vederea sentimentului: nu; originea lor, numărul lor, până la un anumit punct chiar și calitatea lor, au destul de puțină însemnătate; ceea ce trebuie este ca sentimentul, după ce le-a modificat cum se cuvine, dacă este cazul, să și le asimileze în chip vital."

Ce este această asimilare vitală prin sentiment ?
„Aceasta înseamnă a spune că formula primitivă cere să fie acceptată și sancționată de inimă; iar lucrarea ulterioară, din care se nasc formulele secundare, să fie făcută sub presiunea inimii."

Cum atrage necesitatea acestei asimilări vitale variația substanțială a dogmelor ?
„Tocmai în această privință, adică pentru a fi și a rămâne vii, este necesar ca ele să fie și să rămână potrivite și

credinciosului, și credinței sale. În ziua în care această adaptare ar înceta, în acea zi ele s-ar goli în același timp de conținutul lor primitiv: nu ar mai rămâne altă cale decât să fie schimbate."

Dar atunci, ce prețuiesc moderniștii în formulele dogmatice ?
„Dat fiind caracterul atât de precar și atât de nestatornic al formulelor dogmatice, se înțelege foarte bine că moderniștii le au într-o atât de mică stimă, dacă nu chiar le disprețuiesc fățiș."

Ce îi vedem ei înălțând fără încetare ?
„Sentimentul religios, viața religioasă, iată ceea ce au necontenit pe buze, ceea ce înalță fără sfârșit."

Care este atitudinea moderniștilor față de Biserică, în ceea ce privește formulele dogmatice ?
„În același timp, ei mustră cu îndrăzneală Biserica, ca și cum ar merge pe o cale greșită; ca și cum nu ar ști să deosebească, de semnificația materială a formulărilor, sensul lor religios și moral; ca și cum s-ar atașa cu încăpățânare și fără rod de formule zadarnice și goale, lăsând totodată religia să meargă la ruină."

Ce judecată definitivă trebuie să purtăm asupra moderniștilor în ceea ce privește adevărul dogmatic ?
„Orbi și călăuze ale orbilor, care, umflați de o știință trufașă, au ajuns la această nebunie de a perverti noțiunea eternă a adevărului, împreună cu adevărata natură a sentimentului

religios; născocitori ai unui sistem în care îi vedem, sub stăpânirea unei iubiri oarbe și nestăpânite de noutate, nepăsându-le nicidecum să găsească un punct de sprijin solid pentru adevăr, ci, disprețuind sfintele și apostolicele tradiții, îmbrățișând alte doctrine zadarnice, frivole, nesigure, condamnate de Biserică, pe care, oameni foarte deșerți ei înșiși, pretind să sprijine și să întemeieze adevărul (1)."

(1) Grigore al XVI-lea, Enc. *Singulari Nos*, 25 iunie 1834.

CAPITOLUL AL DOILEA

Modernistul credincios

§ I. — Experiența religioasă

Fiind astfel caracterizat modernistul filosof, să trecem la modernistul credincios. Am vrea să știm în ce anume, la acest modernist, credinciosul se deosebește de filosof?

„Un lucru trebuie mai întâi observat: anume că filosoful admite, desigur, realitatea divină ca obiect al credinței; însă această realitate, pentru el, nu există în altă parte decât în sufletul însuși al credinciosului, adică drept obiect al sentimentului și al afirmațiilor sale: ceea ce, la urma urmei, nu iese din lumea fenomenelor. Dacă Dumnezeu există în Sine, în afara sentimentului și în afara afirmațiilor, de aceasta nu-i pasă; face cu totul abstracție de aceasta. Pentru credincios, dimpotrivă, Dumnezeu există în Sine, independent de el, cel care crede, iar despre aceasta are certitudine; și tocmai prin aceasta se deosebește de filosof."

Și acum întrebăm pe ce se întemeiază, în cele din urmă, această certitudine ?
„Moderniștii răspund: pe experiența individuală."

Se despart deci prin aceasta de raționalism ?
„Se despart astfel de raționaliști, dar numai pentru a cădea în doctrina protestanților și a pseudo-misticilor."

Cum explică ei că, prin experiența individuală, ajung la certitudinea existenței lui Dumnezeu în Sine ?
„Iată, de altfel, cum explică lucrul. Dacă se pătrunde în sentimentul religios, se va descoperi cu ușurință în el o anumită intuiție a inimii, prin care, și fără niciun intermediar, omul atinge însăși realitatea lui Dumnezeu."

Ei îl ating pe Dumnezeu fără niciun intermediar. De ce certitudine pretind deci că se bucură prin această intuiție

a inimii ?

„De o certitudine a existenței lui Dumnezeu, care depășește cu mult orice certitudine științifică. Și aceasta este o adevărată experiență și superioară tuturor experiențelor raționale."

Dacă este așa, de unde vine că există oameni care neagă această existență a lui Dumnezeu ?

„Mulți, fără îndoială, o nesocotesc și o neagă, precum raționaliștii; dar, spun ei, aceasta se întâmplă pur și simplu fiindcă refuză să se așeze în condițiile morale pe care ea le cere."

Aceasta este deci experiența individuală care constituie credinciosul ?

Da, „iată în această experiență ceea ce, după moderniști, constituie cu adevărat și în mod propriu credinciosul."

Toate acestea nu sunt oare contrare credinței catolice ?

„Cât de contrare sunt toate acestea credinței catolice, am citit deja într-un decret al Conciliului Vatican; iar cum, prin aceasta, se deschide calea spre ateism, la fel ca prin celelalte erori deja expuse, o vom spune mai departe."

Nu pare oare, după aceste principii, că moderniștii trebuie să conchidă la adevărul tuturor religiilor ?

Evident, „doctrina experienței, unită cu cea a simbolismului, consacră ca adevărată orice religie, fără a o excepta nici pe religia păgână. Oare nu se întâlnesc, în toate religiile, experiențe de acest fel ? Mulți o spun. Or, cu ce drept ar

tăgădui moderniștii adevărul experiențelor religioase care se fac, de pildă, în religia mahomedană ?"

„Și în virtutea cărui principiu ar atribui ei numai catolicilor monopolul experiențelor adevărate ?"
„Se păzesc bine de aceasta: unii în chip acoperit, alții pe față, socotesc toate religiile drept adevărate."

De fapt, nu este aceasta o concluzie cu desăvârșire riguroasă a sistemului lor ?
„Este, de altfel, o necesitate a sistemului lor. Căci, odată puse principiile lor, din ce motiv ar putea ei învinui o religie de falsitate ? Evident, aceasta nu s-ar putea face decât fie pentru falsitatea sentimentului, fie pentru aceea a formulei. Dar, după ei, sentimentul este întotdeauna și pretutindeni același, substanțial identic; iar cât privește formula religioasă, tot ceea ce i se cere este adaptarea la credincios — oricare ar fi, în rest, nivelul său intelectual — și totodată la credința sa."

Dar moderniștii nu revendică oare o superioritate pentru religia catolică ?
„Cel mult, în această învălmășeală a religiilor, ceea ce ar putea revendica în favoarea religiei catolice este că ea este mai adevărată, fiindcă este mai vie; și iarăși, că este mai demnă de numele de creștină, fiindcă răspunde mai bine decât oricare alta originilor creștinismului. — Astfel de concluzii nu trebuie să mire: ele decurg din premise."

Catolici şi chiar preoţi nu se poartă oare ca şi cum ar admite asemenea monstruozităţi ?

„Ceea ce este foarte straniu este că nişte catolici, că nişte preoţi, despre care Ne place să credem că asemenea monstruozităţi le inspiră groază, se poartă totuşi, în practică, ca şi cum le-ar aproba pe deplin; că nişte catolici, nişte preoţi acordă astfel de laude, aduc astfel de omagii corifeilor erorii, încât dau de gândit că ceea ce voiesc să cinstească prin aceasta este mai puţin persoana lor înşivă, poate nu nevrednică de orice consideraţie, cât erorile mărturisite de ei pe faţă şi ale căror campioni s-au făcut."

§ II. — Tradiţia

Oare moderniştii nu extind principiul experienţei religioase şi la tradiţie ?

„Un alt punct în care moderniştii se pun în opoziţie vădită cu legea catolică este acela că transferă principiul experienţei religioase asupra tradiţiei; iar tradiţia, astfel cum o înţelege Biserica, se află prin aceasta cu totul ruinată."

Ce este deci tradiţia pentru modernişti ?

„Comunicarea făcută altora a unei anumite experienţe originare, prin organul predicării şi prin mijlocirea formulei intelectuale."

Ce putere atribuie ei acestei formule intelectuale în raport cu predicarea ?
„Acesteia din urmă, pe lângă puterea reprezentativă, cum o numesc ei, îi atribuie încă și o putere sugestivă."

Și asupra cui se exercită această putere sugestivă ?
„Ea se exercită fie asupra credinciosului însuși, pentru a trezi în el sentimentul religios, poate adormit, ori încă pentru a-i înlesni repetarea experiențelor deja făcute; fie asupra necredincioșilor, pentru a naște în ei sentimentul religios și a-i conduce la experiențele pe care se dorește să le aibă."

Așadar, astfel experiența religioasă naște tradiția ?
„Astfel se propagă experiența religioasă printre popoare, și nu numai printre contemporani, prin predicarea propriu-zisă, ci și din generație în generație, prin scris sau prin transmitere orală."

După ce probă judecă moderniștii adevărul unei tradiții ?
„Această comunicare a experiențelor are sorți foarte diferite: uneori prinde rădăcină și se întemeiază; alteori lâncezește și se stinge. De altfel, după această probă judecă moderniștii, pentru care viața și adevărul nu sunt decât unul și același lucru, adevărul religiilor: dacă o religie trăiește, este adevărată; dacă nu ar fi adevărată, nu ar trăi."

Dacă orice religie care trăieşte este adevărată, ce mai trebuie conchis ?
„Toate religiile existente sunt, prin urmare, adevărate."

§ III. — Relația dintre credință și știință

Putem să ne facem acum o idee despre raporturile pe care moderniștii le stabilesc între știință, inclusiv istoria, și credință ?

„În punctul în care am ajuns, avem mai mult decât este nevoie pentru a ne face o idee exactă despre raporturile pe care le stabilesc între credință și știință, înțelegând deopotrivă sub acest din urmă cuvânt și istoria."

Ce diferență pun ei între obiectul uneia și al celeilalte ?

„Mai întâi, obiectele lor sunt cu totul străine unul de altul, unul în afara celuilalt. Obiectul credinței este tocmai ceea ce știința declară a-i fi ei înseși incognoscibil. De aici, un câmp cu totul diferit: știința se ocupă numai de fenomene, credința nu are nimic a face cu ele; credința se ocupă numai de divin, iar acesta este deasupra științei."

Nu ar exista deci pentru ei niciun conflict posibil între știință și credință ?

„Se conchide că între știință și credință nu există niciun conflict posibil: să rămână fiecare la locul ei și nu se vor putea întâlni niciodată și, prin urmare, nici contrazice."

„Și dacă li se obiectează că există anumite lucruri din natura vizibilă care țin și de credință, de pildă viața omenească a lui Isus Hristos ?"
„Ei vor nega aceasta."

Cum vor putea să o nege ?
„Este, desigur, adevărat, vor spune ei, că acele lucruri aparțin prin natura lor lumii fenomenelor; dar, în măsura în care sunt pătrunse de viața credinței și, în felul care s-a spus, sunt transfigurate și desfigurate de credință, sub acest aspect precis, iată-le sustrase lumii sensibile și transportate, ca materie, în ordinea divină."

„Astfel, la întrebarea: dacă Isus Hristos a făcut adevărate minuni și adevărate profeții; dacă a înviat și S-a înălțat la cer", ce vor răspunde ?
„Nu, va răspunde știința agnostică.
Da, va răspunde credința."

Dar nu este aceasta o contradicție vădită între știință și credință ?
„Totuși, vor răspunde ei din nou, va trebui să ne păzim bine de a vedea aici o contradicție: negația este a filosofului care vorbește unor filosofi și care nu-L privește pe Isus Hristos decât potrivit realității istorice; afirmația este a credinciosului care se adresează credincioșilor și care privește viața lui Isus Hristos ca retrăită din nou prin credință și în credință."

Astfel, exercitându-se știința și credința în câmpuri cu totul separate, nu va exista deci, după moderniști, nicio subordonare a uneia față de cealaltă ?

„S-ar înșela foarte tare cine și-ar închipui, după aceasta, că între știință și credință nu există niciun fel de subordonare. Acest lucru este foarte bine și foarte pe drept gândit în privința științei, dar nu, desigur, în privința credinței, care este supusă științei."

Credința subordonată științei ! Cu ce titlu ?

„Nu cu un singur titlu, ci cu trei."

Care este primul dintre aceste trei titluri, după moderniști ?

„Trebuie observat, mai întâi, că în orice fapt religios, în afară de realitatea divină și de experiența pe care o are credinciosul despre ea, tot restul, mai ales formulele religioase, nu depășește sfera fenomenelor și, prin urmare, nu este sustras domeniului științei. Să iasă deci credinciosul din lume, dacă îi place; dar, câtă vreme rămâne în ea, trebuie să sufere legile, controlul și judecata științei."

Care este al doilea titlu de subordonare a credinței față de știință ?

„În al doilea rând, dacă s-a spus că numai credința îl are pe Dumnezeu drept obiect, aceasta trebuie înțeleasă despre realitatea divină, nu despre idee: căci ideea este tributară științei, întrucât aceasta, în ordinea logică, cum se spune, se înalță până la absolut și la ideal. Așadar, științei, filosofiei îi

revine să cunoască ideea de Dumnezeu, să o călăuzească în evoluția ei și, dacă s-ar amesteca în ea vreun element străin, să o corecteze. De aici această maximă a modernișilor: evoluția religioasă trebuie să se coordoneze cu evoluția intelectuală și morală, sau, mai bine zis, și după cuvântul unuia dintre maeștrii lor, să i se subordoneze."

Care este al treilea titlu ?

„În sfârșit, omul nu suferă în sine dualismul; de aceea credinciosul este împins de o nevoie lăuntrică de sinteză să armonizeze astfel între ele știința și credința, încât aceasta din urmă să nu contrazică niciodată concepția generală pe care cea dintâi o face despre univers."

Atunci, după doctrina modernistă, aceasta este robia credinței față de știință ?

Da, „astfel, față de credință, libertate deplină a științei; dimpotrivă, și în pofida faptului că au fost date drept străine una de alta, față de știință, aservirea credinței."

Cum au stigmatizat Pius al IX-lea și Grigore al IX-lea asemenea doctrine ?

„Toate acestea se află în opoziție formală cu învățăturile predecesorului Nostru Pius al IX-lea. El scria, într-adevăr, că « este de datoria filosofiei, în tot ceea ce privește religia, nu să poruncească, ci să asculte; nu să prescrie ceea ce trebuie crezut, ci să îmbrățișeze cu o supunere luminată de rațiune; să nu cerceteze adâncurile tainelor lui Dumnezeu, ci să le venereze cu toată pietatea și smerenia (1). » Modernișii

răstoarnă această rânduială și merită să li se aplice ceea ce Grigore al IX-lea, un alt predecesor al Nostru, scria despre anumiți teologi ai timpului său: « Sunt printre voi unii, umflați de duh deșert asemenea unor burdufuri, care se străduiesc să mute, prin noutăți profane, hotarele pe care Părinții le-au statornicit; care pliază Sfintele Litere după doctrinele filosofiei raționale, din pură ostentație de știință, fără a urmări niciun folos al ascultătorilor, care, seduși de doctrine neobișnuite și ciudate, pun coada în locul capului și supun regina slujnicei (2). »"

§ IV. — Consecințe practice

Dar purtarea moderniștilor catolici este ea conformă cu principiile lor ?

„Ceea ce va arunca și mai multă lumină asupra acestor doctrine ale moderniștilor este purtarea lor, care le este pe deplin consecventă. Ascultându-i, citindu-i, ai fi ispitit să crezi că ei cad în contradicție cu ei înșiși, că sunt oscilanți și nesiguri. Nicidecum : la ei totul este cântărit, totul este voit, dar în lumina acestui principiu, că credința și știința sunt, una față de cealaltă, străine. O anumită pagină din scrierile lor ar putea fi semnată de un catolic ; întoarceți pagina, credeți că citiți un raționalist."

Nu au ei o dublă atitudine în materie de istorie ?
„Scriu ei istorie : nicio mențiune despre dumnezeirea lui Isus Hristos ; urcă ei în amvonul sacru, o proclamă cu glas înalt. Ca istorici, îi disprețuiesc pe Părinți și Concilii ; ca cateheți, îi citează cu onoare."

Și în materie de exegeză ?
„Dacă luați seama, există pentru ei două exegeze foarte distincte : exegeza teologică și pastorală, exegeza științifică și istorică."

Și în celelalte lucrări științifice ?
„De asemenea, în virtutea acestui principiu că știința nu depinde în niciun chip de credință, dacă disertează despre filosofie, istorie, critică, ei afișează în mii de feluri — neavând oroare să meargă, în aceasta, pe urmele lui Luther (1) — disprețul lor față de învățăturile catolice, față de Sfinții Părinți, față de Conciliile ecumenice, față de magisteriul bisericesc ; mustrați fiind pentru aceasta, ridică mari strigăte, plângându-se cu amărăciune că li se violează libertatea."

Care este, prin urmare, purtarea moderniștilor catolici în fața magisteriului Bisericii ?
„Dat fiind că credința este subordonată științei, ei mustră Biserica — pe față și în orice împrejurare — pentru că se încăpățânează să nu supună și să nu acomodeze dogmele opiniilor filosofilor."

Cât despre ei, ce fac din teologia catolică ?

„Cât despre ei, după ce au făcut tabula rasa din vechea teologie, se străduiesc să introducă o alta, complăcută, aceasta, rătăcirilor acelorași filosofi."

(1) Prop. 29 condamnată de Leon al X-lea, în Bula *Exsurge Domine*, 16 mai 1520 :

„Ne-a fost dat să putem infirma autoritatea Conciliilor, să contrazicem liber actele lor, să ne facem judecători ai legilor pe care le-au dat și să afirmăm cu siguranță tot ceea ce ni se pare adevărat, fie că aceasta este aprobată, fie că este osândită de oricare Conciliu."

CAPITOLUL AL TREILEA

Modernistul teolog

§ I. — Imanența și simbolismul teologic

„Aici ni se înfățișează modernistul teolog.” Care este sistemul său ?

„Materia este vastă și complicată : o vom rezuma în puține cuvinte.”

Despre ce este vorba pentru teologul modernist ?

„Despre a împăca știința și credința, firește prin subordonarea credinței față de știință.”

Care este metoda sa ?

„Metoda teologului modernist constă în întregime în a lua

principiile filosofului și a le adapta credinciosului : anume, principiile imanenței și ale simbolismului."

Care este procedeul său ?

„Foarte simplu este procedeul. Filosoful spunea : « Principiul credinței este imanent » ; credinciosul adăuga : « Acest principiu este Dumnezeu » ; teologul conchide : « Dumnezeu este, așadar, imanent în om. » Imanență teologică.

« De asemenea, filosoful spunea : « Reprezentările obiectului credinței sunt pure simboluri » ; credinciosul adăuga : « Obiectul credinței este Dumnezeu în Sine » ; teologul conchide : « Reprezentările realității divine sunt, așadar, pur simbolice. » Simbolism teologic."

Ce judecată trebuie purtată asupra acestei imanențe și asupra acestui simbolism teologic ?

„Sunt erori însemnate, una mai vătămătoare decât cealaltă, după cum se va vedea limpede din consecințe."

Pentru a începe cu simbolismul teologic, ce consecințe decurg din el ?

„Pentru a începe cu simbolismul, de vreme ce simbolurile sunt totodată simboluri în raport cu obiectul și instrumente în raport cu subiectul, de aici decurg două consecințe."

Spuneți-ne cea dintâi dintre aceste consecințe ?

„Cea dintâi este că credinciosul nu trebuie să adere propriu-zis la formulă în calitate de formulă, ci să se folosească de ea numai pentru a ajunge la adevărul absolut, pe care formula îl

acoperă și îl descoperă în același timp, străduindu-se să-l exprime, fără a izbuti vreodată."

Care este a doua consecință ?
„A doua este că credinciosul trebuie să folosească aceste formule în măsura în care îi pot sluji, căci ele i-au fost date spre a-i ajuta credința, nu spre a-i pune piedică."

Credinciosul trebuie deci să folosească formulele după buna sa plăcere ?
Da, răspunde modernistul, dar „sub rezerva mereu păstrată a respectului social care li se cuvine, întrucât magisteriul public le va fi judecat apte să traducă conștiința comună și până când va fi reformat această judecată."

Și în ceea ce privește imanența teologică, care este adevărata gândire a modernișilor ?
„În ceea ce privește imanența, este destul de greu a ști în această privință adevărata gândire a modernișilor, atât de mult se deosebesc aici părerile lor."

Spuneți-ne diferitele opinii ale modernișilor și consecințele lor ?
„Unii o înțeleg în sensul că Dumnezeu este mai prezent omului decât omul este prezent sieși : ceea ce, înțeles sănătos, este fără reproș. Alții voiesc ca acțiunea lui Dumnezeu să fie una cu acțiunea naturii, cauza primă pătrunzând cauza secundă : ceea ce este în realitate ruina ordinii supranaturale. Alții, în sfârșit, explică lucrul într-atât, încât se fac bănuiți de

interpretare panteistă : aceștia sunt în acord cu ei înșiși și cu adevărat logici."

§ II. — Permanența divină

Oare de acest principiu al imanenței, după moderniști, nu se leagă un altul ?
„De acest principiu al imanenței se leagă un altul care poate fi numit al permanenței divine."

În ce se deosebește acest principiu de cel dintâi ?
„Se deosebește de cel dintâi cam în același fel în care experiența transmisă prin tradiție se deosebește de simpla experiență individuală."

Aceasta nu este prea limpede. Nu ați voi să-mi explicați această doctrină ?
„Un exemplu va lămuri lucrul, și va fi luat din Biserică și din Sacramente."

Ce spun ei despre instituirea Bisericii și a Sacramentelor ?
„Nu trebuie să ne închipuim, spun ei, că Sacramentele și Biserica au fost instituite nemijlocit de Isus Hristos."

Cum aceasta ? Cum este instituirea nemijlocită a Sacramentelor și a Bisericii de către Isus Hristos în

contradicţie cu principiile moderniste ?

„Aceasta este în contradicție cu agnosticismul, care în Isus Hristos nu vede altceva decât un om, a cărui conștiință, asemenea oricărei conștiințe omenești, s-a format încetul cu încetul ; cu legea imanenței, care respinge aplicațiile venite din afară, cum spun ei ; cu legea evoluției, care cere timp pentru dezvoltarea germenilor, precum și o suită schimbătoare de împrejurări ; în sfârșit, cu istoria, care constată că lucrurile s-au petrecut în fapt potrivit exigențelor acestor legi."

Dar atunci, Biserica şi Sacramentele nu au fost instituite de Domnul nostru Isus Hristos ?

„Aceasta nu împiedică deloc, și trebuie afirmat, spun ei, că Biserica și Sacramentele au fost instituite în mod mediat de Isus Hristos."

În ce chip se străduiesc teologii moderniști să dovedească această origine divină a Bisericii şi a Sacramentelor ?

„Iată în ce chip. Toate conștiințele creștine au fost cuprinse, într-un fel, în conștiința lui Hristos, precum planta în germenele ei. Și după cum lăstarii trăiesc din viața germenului, tot astfel trebuie spus că toți creștinii trăiesc din viața lui Isus Hristos. Or, viața lui Isus Hristos este dumnezeiască, după credință ; dumnezeiască va fi, deci, și viața creștinilor. Și de aceea, dacă se întâmplă ca viața creștină, în decursul timpurilor, să dea naștere Sacramentelor și Bisericii, se va putea afirma cu tot adevărul că originea lor vine de la Isus Hristos și că este dumnezeiască."

Se folosesc teologii moderniști de același procedeu pentru a stabili dumnezeirea Sfintelor Scripturi și a dogmelor ?
„Prin același procedeu se va acorda dumnezeirea Sfintelor Scripturi, și tot astfel și dogmelor."

Este aceasta întreaga teologie a moderniștilor ?
„Aproape aici se mărginește teologia moderniștilor : bagaj, fără îndoială, foarte subțire, dar mai mult decât îndeajuns, dacă se ține, împreună cu ei, că credința trebuie să treacă prin toate capriciile științei. Din toate acestea, vom lăsa fiecăruia grija de a face aplicarea la cele ce urmează : ea este ușoară (1)."

(1) Suveranul Pontif pare a declara aici că este de prisos să urmărească pe credincios și pe teolog în același timp cu filosoful în ceea ce privește odraslele credinței, așa cum a făcut-o pentru credința însăși. De aceea, după ce ne-a pus înaintea ochilor „subțirele bagaj" al teologiei moderniste și cât de ușor este să se continue paralelismul, el se va mărgini, în afară de câteva indicații grabnice, să expună filosofia modernistă privitoare la odraslele credinței. Ne lasă nouă grija de a face aplicarea principiilor teologice.

CAPITOLUL AL PATRULEA

Continuarea expunerii filosofiei religioase. — Odraslele credinței

§ I. — Dogma

Ați vorbit mai ales până acum despre originea și natura credinței. Oare, în sistemul teologilor moderniști, credința nu are, ca să spunem așa, odrasle ?

„În sistemul moderniștilor, credința are mai multe odrasle,

dintre care iată-le pe cele principale : Biserica, dogma, cultul, Cărțile Sfinte."

„Să vedem ce spun ei despre acestea ?"
„Pentru a începe cu dogma, ea este atât de legată de credință, încât am fost deja siliți să-i schițăm mai sus originea și natura."

Din ce se naște dogma, după teologia modernistă ?
„Ea se naște din nevoia pe care o simte credinciosul de a lucra asupra gândirii sale religioase, cu scopul de a lumina tot mai mult atât propria sa conștiință, cât și pe a altora."

În ce constă această lucrare ?
„Această lucrare constă în a pătrunde și a explica formula primitivă."

Este această lucrare de ordin rațional și logic ?
Nu, spun ei, „nu trebuie înțeleasă ca o dezvoltare de ordin rațional și logic, ci poruncită cu totul de împrejurări : ei o numesc, printr-un cuvânt destul de obscur pentru cine nu este la curent cu limbajul lor, vitală."

Ce produce această lucrare, după teologii moderniști ?
„Așa se întâmplă că în jurul formulei primitive se nasc, puțin câte puțin, formule secundare : organizate apoi în corp de doctrină sau, cum spun ei, în construcții doctrinare, sancționate pe deasupra de magisteriul public, ca răspunzând conștiinței comune, ele vor primi numele de dogmă."

Deosebesc moderniștii dogma de speculațiile teologice ?
„Dogma trebuie deosebită cu grijă de purele speculații teologice."

La ce folosesc, așadar, aceste speculații teologice ?
„Acestea, fără a fi propriu-zis vii de viața credinței, nu încetează totuși să aibă folosul lor : ele servesc la împăcarea religiei cu știința, la înlăturarea oricărui conflict între ele ; de asemenea, la luminarea din afară a religiei, la apărarea ei ; în sfârșit, ele pot constitui o materie pregătitoare pentru o dogmă viitoare."

§ II. — Cultul

Care este doctrina teologică a moderniștilor despre cult și despre Sacramente ?
„Despre cult ar fi puțin de spus, dacă sub acest cuvânt nu ar fi cuprinse Sacramentele ; iar despre Sacramente moderniștii grefează erori foarte grave."

Din ce se naște cultul, după ei ?
„Cultul se naște dintr-o dublă necesitate, dintr-o dublă nevoie : căci, după cum s-a observat, necesitatea, nevoia, iată în sistemul lor marea și universala explicație."

Arătați-ne această dublă nevoie despre care vorbesc teologii moderniști ?

„Cea dintâi nevoie este, aici, de a da religiei un trup sensibil ; a doua, de a o propaga, lucru la care nici n-ar trebui să se gândească cineva fără forme sensibile și fără acele acte sfințitoare care se numesc Sacramente."

Ce sunt Sacramentele pentru moderniști ?

„Sacramentele, pentru moderniști, sunt pure semne sau simboluri, deși înzestrate cu eficacitate."

Cu ce compară teologii moderniști Sacramentele ?

„Le compară cu anumite cuvinte despre care se spune în limbajul obișnuit că au avut noroc, fiindcă au puterea de a face să iradieze idei tari și pătrunzătoare, care impresionează și mișcă. După cum aceste cuvinte stau în raport cu acele idei, tot astfel stau Sacramentele în raport cu sentimentul religios."

Nimic mai mult ?

„Nimic mai mult. Cu alte cuvinte, în adevăr și mai limpede, Sacramentele nu au fost instituite decât pentru a hrăni credința : propoziție condamnată de Conciliul Tridentin : « Dacă cineva spune că Sacramentele nu au fost instituite decât pentru a hrăni credința, să fie anatema (1). »"

§ III. — Cărțile Sfinte. — Inspirația

Ce sunt Cărțile Sfinte pentru teologii moderniști ?
„Despre originea și natura Cărților Sfinte am spus deja ceva. Ele nu constituie nici ele altceva decât simple odrasle ale credinței."

Cum trebuie definite Cărțile Sfinte, după doctrina lor ?
„Dacă vrem să le definim exact, vom spune că sunt culegerea experiențelor făcute într-o anumită religie, nu experiențe la îndemâna tuturor și comune, ci extraordinare și însemnate."

Cuprinde această definiție și Cărțile noastre Sfinte ?
„Aceasta se spune despre Cărțile noastre Sfinte ale Vechiului și ale Noului Testament, la fel ca și despre celelalte."

Experiența privește întotdeauna prezentul ? Totuși Cărțile Sfinte cuprind istorii ale trecutului și profeții ale viitorului. Cum pot moderniștii să le numească pe acestea culegeri de experiențe ?
„O observație pe care o adaugă, foarte chibzuită din punctul lor de vedere, este că, deși experiența privește întotdeauna prezentul, ea își poate lua totuși materia și din trecut, și din viitor, întrucât credinciosul trăiește sub forma prezentului atât lucrurile trecute, pe care le face să renască prin amintire, cât și pe cele viitoare, pe care le anticipează prin previziune. De aici, printre Cărțile Sfinte, cărțile istorice și cele apocaliptice."

Cărțile Sfinte nu sunt oare cuvântul lui Dumnezeu ?

„Dumnezeu vorbește în aceste Cărți prin organul credinciosului ; dar, după teologia modernistă, prin calea imanenței și a permanenței vitale."

Ce este, după moderniști, inspirația ?

„Se întreabă ce este inspirația ? Inspirația, răspund ei, nu se deosebește, decât prin intensitate, de acea nevoie pe care o simte orice credincios de a-și comunica credința prin scris sau prin cuvânt. Găsim ceva asemănător în inspirația poetică și ne amintim de cuvântul celebru : « Un Dumnezeu este în noi ; de la El, care ne mișcă, vine această flacără. » Așa este Dumnezeu, în doctrina lor, principiul inspirației Cărților Sfinte."

Spun ei că inspirația este universală ? Ce este ea din punct de vedere catolic ?

„Această inspirație, adaugă ei, nimic din aceste Cărți nu scapă de ea. În aceasta i-ați crede mai ortodocși decât unii alții din vremea aceasta, care o restrâng întrucâtva, susținându-i, de pildă, ceea ce ei numesc citatele tacite. Jonglerii de cuvinte și pure aparențe. Dacă se începe prin a declara, după principiile agnosticismului, că Biblia este o lucrare omenească, scrisă de oameni și pentru oameni ; fie și să-i numești teologic dumnezeiești prin imanență, prin ce mijloc s-ar putea restrânge inspirația ? Universală, inspirația, da, în sens modernist : nulă, în sens catolic."

§ IV. — Biserica, originea, natura și drepturile ei

„Iată-ne ajunși la Biserică." Ce cred teologii moderniști despre ea ?
„Fanteziile lor despre Biserică ne vor oferi o materie mai bogată."

Care este, după ei, originea Bisericii ?
„Biserica s-a născut dintr-o dublă nevoie : din nevoia pe care o simte orice credincios, mai ales dacă a avut vreo experiență originală, de a-și comunica credința ; apoi, când credința a devenit comună sau, cum se spune, colectivă, din nevoia de a se organiza în societate, pentru a păstra, a spori și a propaga tezaurul comun."

„Atunci, ce este deci Biserica ?"
„Rodul conștiinței colective, altfel spus al adunării conștiințelor individuale : conștiințe care, în virtutea permanenței vitale, derivă dintr-un prim credincios — pentru catolici, din Isus Hristos."

De unde vine, în Biserica catolică, după teologii moderniști, puterea disciplinară, doctrinară și liturgică ?
„Orice societate are nevoie de o autoritate conducătoare, care să-și îndrume membrii spre scopul comun și care, în același timp, printr-o acțiune prudent conservatoare, să-i păzească elementele esențiale, adică, în societatea religioasă, dogma și

cultul. De aici, în Biserica catolică, întreita putere : disciplinară, doctrinară, liturgică."

Din ce deduc ei natura și drepturile autorității ?
„Din originea acestei autorități se deduce natura ei ; iar apoi, din natura ei, drepturile și îndatoririle sale."

Ce spun teologii moderniști despre autoritatea Bisericii în vremurile trecute ?
„În vremurile trecute, era o eroare comună că autoritatea ar fi venit în Biserică din afară, adică de la Dumnezeu în mod nemijlocit : pe atunci, ea putea fi socotită, pe drept cuvânt, autocratică."

Și astăzi ?
„Astăzi s-a revenit asupra acestui lucru. După cum Biserica este o emanație vitală a conștiinței colective, tot astfel, la rândul ei, autoritatea este un produs vital al Bisericii."

După teologii moderniști, autoritatea Bisericii depinde deci de conștiința colectivă ?
Da, „conștiința religioasă, iată principiul din care purcede autoritatea, tot așa cum purcede și Biserica, și dacă este astfel, ea depinde de aceasta."

Și dacă Biserica neagă această dependență, ce devine ea după această doctrină ?
„Dacă ajunge să uite sau să nesocotească această dependență, ea se preface în tiranie."

Dar nu este aceasta a voi să se statornicească în Biserică puterea democratică ?

„Suntem într-o epocă în care sentimentul libertății este în deplină dezvoltare : în ordinea civilă, conștiința publică a creat regimul popular. Or, în om nu există două conștiințe, după cum nu există nici două vieți. Dacă autoritatea bisericească nu vrea să provoace și să alimenteze, în adâncul conștiințelor, un conflict, ei îi revine să se plieze formelor democratice."

Dacă Biserica nu se pliază acestei doctrine moderniste, ce se va întâmpla cu Biserica și cu religia ?

„De altfel, a nu face aceasta înseamnă, spun ei, ruina. Căci ar fi nebunie să-ți închipui că sentimentul libertății, în punctul în care se află, ar putea să dea înapoi. Legat cu forța și constrâns, teribilă i-ar fi explozia ; ea ar lua totul cu sine, Biserică și religie."

După ideile modernișților, care este, în cele din urmă, marea lor preocupare ?

„Astfel sunt, în această materie, ideile modernișților, a căror mare preocupare este, prin urmare, să caute o cale de împăcare între autoritatea Bisericii și libertatea credincioșilor."

§ V. — Biserica și Statul

Biserica nu are oare raporturi cu societăţile civile ?

„Biserica nu are numai a se înţelege în chip prietenesc cu ai săi ; raporturile ei nu se mărginesc la cele dinlăuntru ; ea le are încă şi cu cele din afară. Căci nu ocupă singură lumea : în faţa ei se află alte societăţi, cu care nu se poate dispensa de a comunica şi de a avea legături."

„Faţă de acestea, care sunt", după teologii moderniști, „drepturile şi îndatoririle Bisericii ?"

„Aceasta este ceea ce trebuie determinat, şi nu, bineînţeles, după alt principiu decât însăşi natura ei, astfel cum au descris-o ei."

Care sunt regulile pe care le aplică ei relaţiilor dintre Biserică şi Stat ?

„Regulile pe care le aplică sunt aceleaşi ca pentru ştiinţă şi credinţă, cu excepţia faptului că acolo era vorba despre obiecte, iar aici despre scopuri. Aşadar, după cum credinţa şi ştiinţa sunt străine una de alta din pricina diversităţii obiectelor, tot astfel Biserica şi Statul, din pricina diversităţii scopurilor, spiritual pentru Biserică, temporal pentru Stat."

Cum s-a atribuit, după moderniști, altădată Bisericii puterea pe care i-o refuză astăzi ?

„Altădată s-a putut subordona temporalul spiritualului ; s-a putut vorbi despre chestiuni mixte, în care Biserica apărea ca regină, stăpână. Pricina este că pe atunci Biserica era socotită ca fiind instituită în mod direct de Dumnezeu, în măsura în

care El este autorul ordinii supranaturale. Această doctrină, astăzi, filosofia și istoria se învoiesc să o respingă."

Cer ei deci separarea Bisericii şi a Statului ?
„Da, separarea Bisericii și a Statului, a catolicului și a cetățeanului."

În chip practic, care trebuie să fie, după ei, atitudinea oricărui catolic în calitate de cetățean ?
„Orice catolic, fiind în același timp cetățean, are dreptul și datoria, fără a se preocupa de autoritatea Bisericii, fără a ține seama de dorințele ei, de sfaturile ei, de poruncile ei, ba chiar în disprețul mustrărilor ei, să urmărească binele public în felul pe care îl socotește cel mai bun."

Biserica nu are, aşadar, dreptul de a prescrie cetăţeanului catolic o linie de conduită ?
„A trasa și a prescrie cetățeanului o linie de conduită, sub orice pretext, este un abuz al puterii ecleziastice."

Şi dacă Biserica voieşte, prin urmare, să intervină, după doctrina modernistă, ea săvârşeşte acest abuz ?
Împotriva acestui abuz, strigă ei, „este o datorie a reacționa din toate puterile."

Oare aceste principii nu au fost deja condamnate de Biserică ?
„Principiile din care decurg toate aceste doctrine au fost

condamnate în mod solemn de Pius al VI-lea, predecesorul Nostru, în Constituția *Auctorem fidei* (1)."

(1) Prop. 2. Propoziția care stabilește că puterea a fost dată de Dumnezeu Bisericii, spre a fi comunicată Păstorilor, care sunt slujitorii ei pentru mântuirea sufletelor, astfel înțeleasă încât puterea slujirii și a cârmuirii derivă de la Comunitatea credincioșilor către Păstori : eretică.
Prop. 3. Mai mult, aceea care stabilește că Pontiful Roman este cap ministerial, astfel explicată încât Pontiful Roman primește, nu de la Hristos, în persoana Fericitului Petru, ci de la Biserică, puterea slujirii cu care este învestit în întreaga Biserică, ca succesor al lui Petru, adevărat Vicar al lui Hristos și Cap al întregii Biserici : eretică.

Oare moderniștii se mulțumesc să ceară separarea Bisericii și a Statului ?
„Nu este de ajuns pentru școala modernistă ca Statul să fie separat de Biserică. După cum credința trebuie să se subordoneze științei în ceea ce privește elementele fenomenale, tot astfel, în treburile temporale, Biserica trebuie să se supună Statului."

Au ei într-adevăr îndrăzneala de a învăța aceasta ?
„Aceasta poate că nu o spun încă pe față ; o vor spune atunci când, în această privință, vor fi logici."

Cum decurge o asemenea enormitate din principiile moderniste ?

„Căci, odată pus că în lucrurile temporale Statul este stăpân, dacă se întâmplă ca credinciosul, la actele lăuntrice ale religiei, de care nu se mulțumește întâmplător, să vrea să adauge și acte exterioare, precum ar fi administrarea Sacramentelor, urmează în chip necesar că acestea cad sub stăpânirea Statului. Și ce se va spune atunci despre autoritatea bisericească, ale cărei acte nu există nici unul care să nu se traducă în afară ? Va trebui deci ca ea să-i fie cu totul supusă."

Dar atunci, se pare că, spre a se elibera de acest jug al Statului, dacă moderniștii ar birui, nu ar mai fi cu putință să existe cult exterior, nici chiar vreo Societate religioasă ?

Într-adevăr. „Evidența acestor concluzii a adus pe mulți protestanți liberali să respingă orice cult exterior, chiar orice societate religioasă exterioară, și să încerce a face să prevaleze o religie pur individuală."

Moderniștii nu au ajuns încă acolo ; dar cum pregătesc ei spiritele și ce spun despre autoritatea disciplinară a Bisericii ?

„Dacă moderniștii nu au ajuns încă acolo, ceea ce cer ei, între timp, este ca Biserica să binevoiască, fără a se lăsa prea mult rugată, să urmeze îndrumările lor și să ajungă în cele din urmă a se armoniza cu formele civile. Astfel sunt ideile lor despre autoritatea disciplinară."

Și care sunt doctrinele lor din punctul de vedere al autorității doctrinale ?

„Cât despre autoritatea doctrinală și dogmatică, doctrinele lor sunt în această privință mult mai înaintate, mult mai vătămătoare."

Spuneți-ne cum își închipuie ei magisteriul bisericesc ?

„Se voiește a ști cum își închipuie ei magisteriul bisericesc ? Nicio societate religioasă, spun ei, nu are adevărată unitate, decât dacă conștiința religioasă a membrilor ei este una și una este de asemenea formula pe care o adoptă. Or, această dublă unitate cere un fel de inteligență universală, al cărei oficiu să fie a căuta și a determina formula care răspunde cel mai bine conștiinței comune, și care să aibă, pe deasupra, destulă autoritate pentru ca, odată formula stabilită, să o impună comunității. Din combinarea și, ca să zicem așa, din fuziunea acestor două elemente : inteligența care alege formula și autoritatea care o impune, rezultă, pentru moderniști, noțiunea de magisteriu bisericesc."

Aceasta este pură democrație ! Aceasta înseamnă a subordona puterea doctrinală judecății poporului ?

În fapt, spun ei, „deoarece acest magisteriu își are prima origine în conștiințele individuale și împlinește un serviciu public spre mai marele lor folos, este cu totul evident că el trebuie să li se subordoneze și, prin aceasta însăși, să se plieze formelor populare."

Acuză deci teologii moderniști magisteriul Bisericii de abuz ?

„A interzice conștiințelor individuale să-și proclame deschis și

cu glas înalt nevoile ; a pune căluș criticii, a o împiedica să împingă la evoluțiile necesare, aceasta nu mai este folosirea unei puteri încredințate pentru scopuri folositoare, ci un abuz de autoritate."

În folosirea autorității pe care o îngăduie moderniștii, este Biserica suverană ?

Nu. „Folosirea acestei autorități sau puteri are nevoie să fie temperată. A condamna și a proscrie o lucrare fără știrea autorului, fără explicațiile lui, fără discuție, aceasta se învecinează cu adevărat cu tirania."

Într-un cuvânt, ce trebuie spre a le plăcea acestor teologi moderniști ?

„Într-un cuvânt, și aici trebuie găsită o cale de mijloc în care să fie asigurate deopotrivă drepturile autorității și cele ale libertății."

Și „între timp, ce va face catolicul", după sfaturile lor ?

„Între timp, ce va face catolicul ? Se va proclama cu glas înalt foarte respectuos față de autoritate, însă fără a se dezminți nici în cea mai mică măsură, fără a abdica cu nimic din caracterul său și din ideile sale."

Răzvrătiți împotriva autorității Bisericii, măcar teologii moderniști acordă Bisericii dreptul la un cult solemn și la o anumită strălucire exterioară ?

„În general, iată ce impun ei Bisericii. Din moment ce scopul ei este cu totul spiritual, autoritatea religioasă trebuie să se

dezbrace de tot acest aparat exterior, de toate aceste podoabe pompoase prin care se dă, ca să zicem așa, în spectacol. În aceasta, ei uită că religia, dacă aparține în chip propriu sufletului, nu este totuși închisă în el, și că onoarea adusă autorității se revarsă asupra lui Isus Hristos, care a instituit-o."

§ VI. — Evoluția

Am epuizat noi toată doctrina teologilor moderniști ?
„Pentru a epuiza toată această materie a credinței și a odraslelor ei, ne mai rămâne să vedem cum înțeleg moderniștii dezvoltarea lor."

Cum ajung ei la punctul capital al sistemului lor ?
„Ei pun mai întâi acest principiu general că, într-o religie vie, nu este nimic care să nu fie variabil, nimic care să nu trebuiască să varieze. De aici trec la ceea ce poate fi socotit drept punctul capital al sistemului lor, anume evoluția."

Care sunt, în teologie, materiile supuse evoluției, după moderniști ?
„Sub legile evoluției, dogma, Biserica, cultul, Cărțile Sfinte, însăși credința, toate sunt tributare, sub pedeapsa morții."

Acesta este deci principiul universal ?

„Să se reia, pentru fiecare dintre aceste lucruri în parte, învățăturile modernișt ilor, și acest principiu nu va mai putea surprinde."

Cum „aplică modernișt ii principiul evoluției și pun în fapt legile sale ?" Și „mai întâi pentru credință", care a fost forma ei primitivă ?

„Cât privește aplicarea sa, cât privește punerea în fapt a legilor evoluției, iată doctrina lor, și mai întâi cu privire la credință. Comună tuturor oamenilor și obscură, spun ei, a fost forma primitivă a credinței ; tocmai pentru că ea și-a luat nașterea din însăși firea și viața omului."

Cum, după modernișt i, a progresat credința ?

„Apoi, ea a progresat, și aceasta prin evoluție vitală, adică nu prin adaos de forme noi venite din afară și pur adventițe, ci printr-o pătrundere tot mai mare a sentimentului religios în conștiință."

Care a fost îndoitul caracter al acestui progres al credinței ?

„Acest progres a fost de două feluri : negativ, prin eliminarea oricărui element străin, precum sentimentul familial sau național ; pozitiv, prin solidaritatea cu perfecționarea intelectuală și morală a omului, această perfecționare având drept efect lărgirea și luminarea tot mai mare a noțiunii divinului, în același timp cu înălțarea și rafinarea sentimentului religios."

§ VII. — Cauzele evoluției : forța conservatoare, forța progresivă

Pentru a explica acest progres al credinței, la ce cauze trebuie să se recurgă ?

„Pentru a explica acest progres al credinței, nu trebuie să se recurgă la alte cauze decât la aceleași care i-au dat origine, cu excepția faptului că trebuie adăugată acțiunea anumitor oameni extraordinari, pe care noi îi numim profeți și dintre care cel mai ilustru a fost Isus Hristos."

Cum înțeleg teologii moderniști că acești oameni extraordinari contribuie la progresul credinței ?

„Ei contribuie la progresul credinței fie pentru că oferă în viața și în cuvântările lor ceva misterios, de care credința se apucă și pe care sfârșește prin a-l atribui dumnezeirii ; fie pentru că sunt favorizați de experiențe originale, în armonie cu nevoile timpurilor în care trăiesc."

Cărei cauze atribuie modernistii mai ales progresul credinței ?

„Progresul dogmei se datorează mai ales piedicilor pe care credința trebuie să le biruie, vrăjmașilor pe care trebuie să-i învingă, contradicțiilor pe care trebuie să le îndepărteze.

Adăugați la aceasta un efort necontenit pentru a pătrunde tot mai adânc propriile ei mistere."

Explicați-ne toate acestea printr-un exemplu. Cum s-a ajuns, după moderniști, la proclamarea dumnezeirii lui Isus Hristos ?

„Astfel s-a întâmplat — ca să ne mărginim la un singur exemplu — că acel ceva dumnezeiesc pe care credința îl recunoștea în Isus Hristos, ea a mers ridicându-l și lărgindu-l puțin câte puțin și treptat, până când, în cele din urmă, din El a făcut un Dumnezeu."

Care a fost factorul principal al evoluției cultului ?

„Factorul principal al evoluției cultului este necesitatea de adaptare la obiceiurile și tradițiile populare ; precum și nevoia de a pune în folos valoarea pe care anumite acte o dobândesc prin obișnuință."

Care a fost factorul evoluției Bisericii ?

„În sfârșit, pentru Biserică, este nevoia de a se plia la conjuncturile istorice, de a se armoniza cu formele existente ale societăților civile."

Aceasta este, așadar, evoluția în amănuntele ei ? Spuneți-ne care este baza ei esențială în sistemul modernișilor ?

„Aceasta este evoluția în amănuntele ei. — Ceea ce voim să se noteze aici într-un chip cu totul deosebit este teoria necesităților sau a nevoilor : ea a fost, de altfel, până acum baza

tuturor ; și tocmai asupra ei se va întemeia acea vestită metodă pe care ei o numesc istorică."

Avem noi, prin această teorie a nevoilor, toată doctrina modernistă despre evoluție ?

„Nu am terminat încă cu evoluția. Evoluția se datorează, fără îndoială, acestor stimulente, nevoilor ; dar sub acțiunea lor singură, purtată în afara liniei tradiționale, în ruptură cu germenele inițial, ea ar duce mai curând la ruină decât la progres."

Ce trebuie deci adăugat pentru a reda pe deplin gândirea modernișilor ?

„Să spunem deci, pentru a reda pe deplin gândirea modernișilor, că evoluția rezultă din conflictul a două forțe, dintre care una împinge spre progres, în timp ce cealaltă tinde spre conservare."

Care este, în Biserică, forța conservatoare ?

„Forța conservatoare, în Biserică, este tradiția, iar tradiția este reprezentată acolo de autoritatea religioasă."

Cum reprezintă autoritatea religioasă forța conservatoare ?

Ea o reprezintă „și în drept, și în fapt : în drept, fiindcă apărarea tradiției este ca un instinct natural al autorității ; în fapt, fiindcă, plutind deasupra contingențelor vieții, autoritatea nu simte sau simte foarte puțin stimulentele progresului."

Unde se află forța progresivă ?
„Forța progresivă, dimpotrivă, cea care răspunde nevoilor, clocește și fermentează în conștiințele individuale, și mai ales în acelea care sunt în contact mai intim cu viața."

Dar atunci, s-ar spune că moderniștii pun forța progresului în afara ierarhiei ?
Fără nicio îndoială ; și „vedeți cum răsare aici acea doctrină vătămătoare care voiește să facă din laici, în Biserică, un factor de progres ?"

Spuneți-ne prin ce combinație a forței conservatoare și a forței progresive înțeleg moderniștii modificările și progresele în Biserică ?
„În virtutea unui soi de compromis și de tranzacție între forța conservatoare și forța progresivă se înfăptuiesc schimbările și progresele. Se întâmplă ca conștiințele individuale, cel puțin unele dintre ele, să reacționeze asupra conștiinței colective : aceasta, la rândul ei, apasă asupra depozitarilor autorității, până când, în cele din urmă, ei ajung la învoială ; iar, odată încheiat pactul, ea veghează la menținerea lui."

§ VIII. — Consecințe practice

Ce trebuie, aşadar, să gândească moderniştii atunci când autoritatea religioasă îi mustră sau îi loveşte ?

„Se înțelege acum mirarea moderniștilor atunci când sunt mustrați și loviți. Ceea ce li se impută drept greșeală, ei socotesc, dimpotrivă, drept datorie sacră. Fiind în contact intim cu conștiințele, mai bine decât oricine, cu siguranță mai bine decât autoritatea bisericească, ei le cunosc nevoile : le întruchipează, ca să zicem așa, în ei înșiși. De aceea, având cuvânt și pană, le folosesc în public : aceasta este o datorie. Să-i mustre autoritatea cât va voi : ei au pentru ei conștiința lor și o experiență lăuntrică ce le spune cu certitudine că ceea ce li se cuvine sunt laude, nu reproșuri."

Ce atitudine iau moderniștii loviți de Biserică ?

„Ei cugetă că, la urma urmei, progresele nu merg fără crize, nici crizele fără victime. Victime, fie ! vor fi ei, după profeți, după Isus Hristos. Împotriva autorității care îi maltratează, nu au nici amărăciune : la urma urmei, ea își face datoria de autoritate. Numai că deplâng faptul că rămâne surdă la stăruințele lor, fiindcă, între timp, piedicile se înmulțesc înaintea sufletelor care merg spre ideal."

Păstrează ei vreo nădejde ?

O afirmă. „Ceasul va veni, va veni cu siguranță, când nu va mai trebui să se tergiverseze, căci se poate, fără îndoială, stânjeni evoluția, dar nu se poate sili."

Se opresc ei măcar din urmărirea planului lor ?

„Și își urmează drumul ; mustrați și condamnați, merg mereu

înainte, ascunzând sub aparențe mincinoase de supunere o îndrăzneală fără margini. Își pleacă în chip fățarnic capul, în vreme ce, cu toate gândurile lor, cu toate energiile lor, urmăresc mai îndrăzneț ca oricând planul trasat."

De ce au deci moderniștii aerul că se supun ? De ce nu ies din Biserică precum ereticii ?

„Aceasta este la ei voință și tactică : și pentru că socotesc că trebuie stimulată autoritatea, nu distrusă ; și pentru că este important pentru ei să rămână în sânul Bisericii, pentru a lucra acolo și a modifica puțin câte puțin conștiința comună."

A modifica conștiința comună ? Dar, după principiile lor, ar trebui să se supună acestei conștiințe colective ?

„Ei mărturisesc prin aceasta, dar fără a-și da seama, că deci conștiința comună nu este cu ei și că pe nedrept își arogă titlul de interpreți ai ei."

§ IX. — Condamnări

Ce trebuie să conchidem cu privire la doctrina modernistă ?

„Astfel, doctrina moderniștilor, ca și obiectul strădaniilor lor, este ca în Biserică să nu existe nimic stabil, nimic imuabil."

Au avut ei precursori ?

„Au avut precursori, pe aceia despre care Pius al IX-lea, predecesorul Nostru, scria : « Acești dușmani ai revelației dumnezeiești exaltă progresul omenesc și pretind, cu o temeritate și o îndrăzneală cu adevărat sacrilegă, să-l introducă în religia catolică, ca și cum această religie n-ar fi opera lui Dumnezeu, ci opera oamenilor, o oarecare născocire filosofică, susceptibilă de perfecționări omenești (1). »"

Oare, cu privire la revelație și la dogmă, moderniștii ne dau o doctrină cu adevărat nouă ? Nu a fost ea deja condamnată ?

„Cu privire la revelație și la dogmă, în special, doctrina modernișt ilor nu oferă nimic nou : o găsim condamnată în *Syllabus*-ul lui Pius al IX-lea, unde este enunțată în acești termeni : « Revelația dumnezeiască este imperfectă, supusă prin urmare unui progres continuu și nedefinit, în raport cu progresul rațiunii omenești (1). » Și mai solemn încă, în Conciliul Vatican : « Doctrina de credință pe care Dumnezeu a revelat-o nu a fost propusă inteligențelor ca o invenție filosofică pe care ele ar avea s-o perfecționeze, ci a fost încredințată ca un depozit dumnezeiesc Miresei lui Isus Hristos, spre a fi de ea păzită cu credință și interpretată fără greș. De aceea, și sensul dogmelor trebuie păstrat astfel cum Sfânta noastră Mamă Biserica l-a definit odată, și nu trebuie nicicând să ne îndepărtăm de acest sens sub pretextul și sub numele unei mai adânci înțelegeri (2). »"

Oare prin aceasta Biserica înțelege să împiedice dezvoltarea cunoștințelor noastre, chiar și în materie de credință ?

„Prin aceasta, și chiar în materie de credință, dezvoltarea cunoștințelor noastre, departe de a fi împiedicată, este, dimpotrivă, sprijinită și favorizată. De aceea Conciliul Vatican continuă : « Să crească și să progreseze înțelegerea, știința și înțelepciunea, printr-o mișcare viguroasă și intensă, în fiecare și în toți, în credincios ca și în întreaga Biserică, din veac în veac, din secol în secol ; dar numai în felul său, adică potrivit aceleiași dogme, aceluiași sens, aceleiași accepțiuni (3). »"

(1) Encicl. *Qui pluribus*, 9 nov. 1846.
(1) *Syll.* Prop. 5.
(2) Const. *Dei Filius*, can. IV.
(3) *Loc. cit.*

CAPITOLUL AL CINCILEA

Modernistul istoric și critic

§ I. — Aplicarea agnosticismului

„După ce am studiat la moderniști filosoful, credinciosul, teologul", ce ne mai rămâne de cercetat ?

„Ne mai rămâne să cercetăm istoricul, criticul, apologetul, reformatorul."

Ce par a se teme unii moderniști dedați studiilor istorice ?
„Unii dintre moderniști, dedați studiilor istorice, par a se teme foarte mult să nu fie luați drept filosofi."

Ce spun ei despre competența lor în filosofie ?
„Despre filosofie, spun ei, nu știu nici măcar primul cuvânt."

Este sinceră această afectare de ignoranță ?
Nu, este o „vicleșugire adâncă".

De ce, așadar, istoricii moderniști afectează a se spune ignoranți în filosofie ?
„Ceea ce se tem ei este să nu fie bănuiți că aduc în istorie idei gata făcute, de proveniență filosofică, să nu fie socotiți destul de obiectivi, cum se spune astăzi."

Se lasă totuși istoricii moderniști influențați, deși se apără de aceasta, de sisteme filosofice ?
„Și totuși, că istoria lor, că critica lor sunt lucrare pură de filosofie ; că concluziile lor istorico-critice vin în linie dreaptă din principiile lor filosofice : nimic mai ușor de demonstrat."

Care sunt cele trei principii filosofice din care istoricii moderniști deduc cele trei legi ale istoriei ?
„Cele trei dintâi legi ale lor sunt cuprinse în trei principii filosofice deja văzute, și anume : principiul agnosticismului ; principiul transfigurării lucrurilor prin credință ; principiul, în sfârșit, pe care Noi am socotit că îl putem numi al desfigurării."

Care este legea istorică ce decurge, după moderniști, din principiul filosofic al agnosticismului ?
„În virtutea agnosticismului, istoria, nu mai puțin decât știința, nu se ocupă decât de fenomene."

Ce concluzie decurge îndată din această primă lege istorică, dedusă din agnosticism ?
„Concluzia : Dumnezeu, orice intervenție a lui Dumnezeu în lucrurile omenești, trebuie trimise la credință, ca ținând exclusiv de domeniul ei."

Dacă se prezintă în istorie lucruri în care divinul și omenescul se amestecă, care va fi deci procedeul modernistului ?
„Dacă se prezintă un lucru în care divinul și omenescul se amestecă, Isus Hristos, de pildă, Biserica, sacramentele, va trebui deci să se despice acest compus și să i se disocieze elementele : omenescul va rămâne istoriei, divinul va merge la credință."

Va trebui deci să se deosebească două feluri de Hristos, două feluri de Biserică etc. ?
„De aici, foarte curentă la moderniști, deosebirea dintre Hristosul istoriei și Hristosul credinței, dintre Biserica istoriei și Biserica credinței, dintre sacramentele istoriei și sacramentele credinței, și așa mai departe."

Relativ la acest element omenesc pe care numai agnosticismul îngăduie a-l păstra pentru istorie, ce ne

spune al doilea principiu filosofic, sau principiul transfigurării, de care se inspiră istoricul modernist ?
„Apoi, așa cum apare în documente, acest element omenesc reținut de istorie a fost el însuși în chip vădit transfigurat de credință, adică ridicat deasupra condițiilor istorice."

Care va fi deci, în virtutea acestui principiu al transfigurării, a doua lege care va cârmui istoria modernistă ?
„Trebuie deci eliminate încă din acest element omenesc toate adaosurile pe care i le-a făcut credința și trimise la credința însăși și la istoria credinței."

În consecință, care sunt lucrurile pe care un istoric modernist le va elimina din istoria lui Isus Hristos ?
„Astfel, în ceea ce-l privește pe Isus Hristos, el va elimina tot ceea ce îl depășește pe om după condiția sa naturală și după concepția pe care psihologia și-o face despre omul unei asemenea regiuni și unei asemenea epoci."

Care este a treia lege pe care și-o impune istoricul modernist în virtutea principiului filosofic numit al desfigurării ?
„În sfârșit, în numele celui de-al treilea principiu filosofic, însăși lucrurile care nu depășesc sfera istorică sunt trecute prin sită : tot ceea ce, după judecata moderniștilor, nu intră în logica faptelor, cum spun ei, tot ceea ce nu este potrivit cu persoanele, este din nou îndepărtat din istorie și trimis la credință."

Din această a treia lege, ce concluzie trag ei cu privire la cuvintele pe care Evangheliștii le atribuie Domnului nostru ?

„Astfel, ei pretind că Domnul nostru nu a rostit niciodată vreun cuvânt care să nu fi putut fi înțeles de mulțimile care îl înconjurau. De aici trag concluzia că toate alegoriile care se întâlnesc în discursurile Sale trebuie șterse din istoria Sa reală și transferate la credință."

Ați voi să ne spuneți „în numele cărui criteriu se săvârșesc asemenea discernăminte ?"

„Dar aceasta se face studiind caracterul omului, condiția sa socială, educația sa, ansamblul împrejurărilor în care se desfășoară faptele sale."

Este acesta un criteriu obiectiv, așa cum l-ar cere o istorie serioasă ?

„Toate aceste lucruri, dacă le înțelegem bine, se reduc la un criteriu pur subiectiv."

Arătați că acesta este un criteriu pur subiectiv ?

„Iată procedeul : ei caută să se îmbrace cu personalitatea lui Isus Hristos ; apoi tot ceea ce ar fi făcut ei înșiși în împrejurări asemănătoare nu șovăie să-i atribuie Lui."

În numele celor trei principii filosofice care le cârmuiesc istoria, cum îl tratează moderniștii pe Hristos-Dumnezeu ?

„Astfel, în chip absolut *a priori* și în numele unor anumite

principii filosofice pe care se prefac că le ignoră, dar care sunt temeliile sistemului lor, ei tăgăduiesc Hristosului istoriei reale dumnezeirea, precum și oricărui caracter divin al faptelor Sale."

După ce au eliminat tot caracterul divin din Hristosul istoriei reale, lasă ei cel puțin neatins pe Hristos-omul ?
„Cât despre om, el nu a făcut și nu a spus decât ceea ce îi îngăduie ei, raportându-se la timpurile în care a trăit, să facă sau să spună."

Ce legătură de subordonare există, pentru moderniști, între filosofie, istorie și critică ?
„După cum istoria își primește de la filosofie concluziile gata făcute, tot astfel critica le primește de la istorie."

Cum va trata deci criticul modernist documentele asupra cărora lucrează ?
„Pe baza datelor furnizate de istoric, criticul împarte documentele în două părți. Cele care corespund triplei eliminări merg la istoria credinței sau la istoria lăuntrică ; restul rămâne pentru istoria reală."

Există deci, după moderniști, două istorii : istoria credinței și istoria reală ?
Da, „ei deosebesc cu grijă această dublă istorie."

Istoria pe care o numesc a credinței nu ar fi deci, pentru moderniști, o istorie adevărată ?

„Ceea ce trebuie notat este că ei opun istoria credinței istoriei reale tocmai în măsura în care aceasta este reală."

Dacă istoria credinței nu este istoria reală, ce spun deci moderniștii despre cei doi Hristoși pe care îi deosebeam mai sus împreună cu ei ?
„De unde urmează că, dintre cei doi Hristoși de care am pomenit, unul este real, iar celălalt, cel al credinței, nu a existat niciodată în realitate ; unul a trăit într-un anumit punct al timpului și al spațiului, celălalt nu a trăit niciodată altundeva decât în meditațiile pioase ale credinciosului."

Acest Hristos al credinței, Hristos nereal după moderniști, unde este mai ales zugrăvit ?
„Astfel, de pildă, Hristosul pe care ni-l oferă Evanghelia Sfântului Ioan."

Care este deci părerea modernișilor cu privire la Evanghelia Sfântului Ioan ?
„Această Evanghelie nu este, de la un capăt la altul, decât o pură contemplație."

§ II. — Aplicarea imanenței vitale

Tutela filosofiei asupra istoriei se mărgineşte oare la a impune criticului împărţirea documentelor în două loturi : documente care servesc pentru istoria credinţei, documente care servesc pentru istoria reală ?

„Aici nu se mărgineşte tutela exercitată de filosofie asupra istoriei."

După această împărţire a documentelor în două loturi, în numele agnosticismului, care alt principiu al filosofiei moderniste va reapărea pentru a cârmui criticul ?

„După ce documentele au fost împărţite în două loturi, după cum s-a spus, iată că reapare filosoful cu principiul său al imanenţei vitale."

Care este, pentru criticul modernist, importanţa principiului imanenţei vitale ?

„Imanenţa vitală, declară el, este ceea ce explică totul în istoria Bisericii."

Cum sunt subordonate, după acest principiu, faptele care nu sunt decât o emanaţie de viaţă nevoii imanente din care emană ?

„De vreme ce cauza sau condiţia oricărei emanaţii vitale rezidă într-o anumită nevoie, urmează că niciun fapt nu anticipează nevoia corespunzătoare ; din punct de vedere istoric, nu poate decât să-i fie posterior."

Înarmat cu un asemenea principiu, cum va proceda istoricul modernist în istoria Bisericii ?

„Pe această bază, iată cum lucrează istoricul. Cu ajutorul documentelor pe care le poate aduna, cuprinse în Cărțile Sfinte sau luate din altă parte, el întocmește un fel de nomenclator al nevoilor succesive prin care a trecut Biserica."

Odată alcătuit acest nomenclator, ce face el cu el ?
„Odată alcătuit acest nomenclator, îl înmânează criticului."

Ajutat de acest nomenclator al nevoilor succesive ale Bisericii, ce lucrare va face criticul asupra documentelor istoriei credinței ?
„Acesta, primind cu o mână acest nomenclator și luând cu cealaltă lotul documentelor atribuite istoriei credinței, le eșalonează pe acestea de-a lungul veacurilor, într-o ordine și la epoci care răspund întocmai acelui nomenclator, călăuzit de acest principiu că narațiunea nu poate decât să urmeze faptului, după cum faptul urmează nevoii."

Oare uneori, în Cărțile Sfinte, anumite părți, în loc de a revela pur și simplu o nevoie, nu sunt ele însele faptul creat de nevoie ?
„Este adevărat, de altfel, că anumite părți din Cărțile Sfinte, Epistolele, de pildă, constituie faptul însuși creat de nevoie."

Dar, oricum ar fi cu aceste excepții, care este, în chip general, legea care servește la determinarea datei de origine a documentelor istoriei bisericești ?
„Este o lege că data documentelor nu s-ar putea determina

altfel decât prin data nevoilor cărora Biserica le-a fost supusă succesiv."

§ III. — Aplicarea evoluționismului

După această lucrare care a clasat documentele potrivit datei lor de origine arbitrar determinate, nu mai este oare o nouă operație la care se va deda criticul ?
„Urmează o altă operație."

Ce deosebire face necesară, în ochii criticului modernist, această nouă operație ?
„Trebuie făcută deosebire între originea unui fapt și dezvoltarea sa : ceea ce se naște într-o zi nu ia creșteri decât cu timpul."

În virtutea acestei deosebiri între originea unui fapt și dezvoltarea sa, care va fi noua împărțire pe care o va face criticul modernist în documente ?
„Criticul se va întoarce deci la documentele deja eșalonate de el de-a lungul veacurilor și le va împărți din nou în două părți, una privitoare la origine, cealaltă la dezvoltare."

Ce va face el cu documentele privitoare la dezvoltarea unui fapt ?
„Le va repartiza la diferite epoci, într-o ordine determinată."

Ce principiu îl va călăuzi în determinarea acestei ordini ?
„Principiul care îl va călăuzi în această operație îi va fi furnizat încă o dată de filosof."

Care este acest principiu care, după filosoful modernist, domină și cârmuiește istoria ?
„După filosof, o lege domină și cârmuiește istoria, și aceasta este evoluția."

Cum va trata deci istoricul modernist, înarmat cu legea evoluției, istoria Bisericii ?
„Așadar, istoricul are a cerceta din nou documentele, a căuta cu grijă în ele conjuncturile sau condițiile prin care a trecut Biserica de-a lungul vieții sale, a evalua forța sa conservatoare, necesitățile lăuntrice și exterioare care au împins-o spre progres, piedicile care au încercat să-i bareze calea."

Pentru a spune totul într-un cuvânt, ce caută istoricul modernist în documentele istoriei Bisericii ?
„Într-un cuvânt, el caută tot ceea ce poate lămuri felul în care s-au aplicat în ea legile evoluției."

După această cercetare atentă pentru a descoperi în istoria Bisericii legea evoluției sale, ce face criticul ?

„După ce face aceasta și ca încheiere a acestui studiu, el trasează un fel de schiță a istoriei Bisericii."

Care este ultima lucrare a criticului modernist după ce a trasat astfel această schiță fantezistă a istoriei Bisericii ?
„Criticul își adaptează la ea ultimul său lot de documente, condeiul aleargă, istoria este scrisă."

Dar dacă istoricul și criticul la modernist se lasă astfel dominați de principiile filosofului, cine va fi, după buna logică, adevăratul autor al istoriei astfel scrise ? Va fi istoricul, va fi criticul ?
„Cu siguranță, nici unul, nici celălalt, ci filosoful."

De ce filosoful ?
„De la început până la sfârșit, nu este oare *a priori* ? Fără îndoială."

Și care este acest *a priori* ?
„Un *a priori* în care erezia abundă."

Niște asemenea istorici nu sunt ei de compătimit ?
„Acești oameni ne stârnesc cu adevărat compătimirea : despre ei Apostolul ar spune : « S-au deșertat în cugetările lor ; zicându-se pe sine înțelepți, au căzut în nebunie (1). »"

Dar dacă stârnesc compătimire, acești istorici moderniști nu trezesc și pe drept cuvânt indignarea noastră ?
„Acolo unde ridică inima la indignare este atunci când acuză

Biserica că schimonosește textele, că le potrivește și le amestecă după placul ei și pentru nevoile cauzei sale."

Ce sentiment îi împinge să acuze Biserica de schimonosirea textelor ?
„Pur și simplu, ei atribuie Bisericii ceea ce propria lor conștiință trebuie să le reproșeze în chip foarte limpede."

(1) *Ad Rom.*, I, 21, 22.

§ IV. — Critica textuală

Dacă istoricul modernist eșalonează în chip arbitrar documentele de-a lungul veacurilor, după exigențele pretinsei legi a evoluției, ce urmează de aici cu privire la Cărțile Sfinte ?
„Din această eșalonare, din această împrăștiere de-a lungul veacurilor, urmează în chip firesc că Sfintele Cărți nu mai pot fi atribuite autorilor ale căror nume le poartă."

În fața acestei consecințe, istoricii noștri moderniști nu dau înapoi ?
„Nicidecum ! Ei nu șovăie să afirme în mod curent că cărțile în chestiune, mai ales Pentateuhul și primele trei Evanghelii, s-au format încetul cu încetul prin adaosuri făcute unei

narațiuni primitive foarte scurte : interpolări cu chip de interpretări teologice sau alegorice, ori pur și simplu tranziții și cusături."

În temeiul cărui drept recurg ei, pentru a explica formarea Cărților noastre Sfinte, la ipoteza unor adaosuri succesive făcute unei redactări primitive foarte scurte ?
„Aceasta pentru că, spre a spune lucrul într-un singur cuvânt, trebuie recunoscută în Cărțile Sfinte o evoluție vitală, paralelă și chiar consecventă evoluției credinței."

Dar unde găsesc ei urmele acestei pretinse evoluții vitale ?
„Ba chiar, adaugă ei, urmele acestei evoluții sunt acolo atât de vădite, încât aproape s-ar putea scrie istoria ei."

Au încercat ei să scrie această istorie a evoluției vitale care, după ei, a prezidat la adaosurile succesive făcute Cărților noastre Sfinte ?
„O scriu, această istorie, și atât de netulburați, încât ai zice că i-au văzut cu propriii lor ochi pe scriitori la lucru, pe când, de-a lungul veacurilor, lucrau la amplificarea Cărților Sfinte."

De ce instrument se ajută ei pentru a confirma această istorie a formării textului sacru ?
„Critica textuală vine în ajutor : pentru a confirma această istorie a textului sacru, ei se străduiesc să arate că un anumit fapt, un anumit cuvânt nu se află acolo la locul său, adăugând și alte critici de aceeași teapă."

Ce trebuie să gândim despre această siguranţă cu care moderniştii noştri procedează spre a explica formarea Cărţilor noastre Sfinte ?

„Ai crede, în adevăr, că şi-au construit anumite tipuri de naraţiuni şi de discursuri, după care judecă ceea ce este sau ceea ce nu este deplasat."

Împing ei naivitatea şi cutezanţa până acolo încât să ne spună ei înşişi « cât de apţi sunt pentru acest gen de critică » ?

„Ascultându-i cum vă vorbesc despre lucrările lor asupra Cărţilor Sfinte, datorită cărora au putut descoperi în acestea atâtea lucruri defectuoase, s-ar părea cu adevărat că niciun om, înaintea lor, nu le-a răsfoit şi că nu a existat o mulţime de doctori infinit superiori lor în geniu, în erudiţie, în sfinţenie, care să le fi cercetat în toate chipurile."

Care era, faţă de Cărţile Sfinte, purtarea cu totul diferită a vechilor doctori, infinit superiori moderniştilor noştri ?

„Aceşti doctori, departe de a afla în ele ceva de criticat, îşi înmulţeau dimpotrivă, cu cât le cercetau mai adânc, mulţumirile către bunătatea dumnezeiască, care binevoise astfel să vorbească oamenilor."

Cum explică în chip ironic moderniştii acest respect al vechilor doctori pentru Cărţile noastre Sfinte ?

„Pentru că, din nefericire, ei nu aveau aceiaşi auxiliari de studiu ca moderniştii."

Și care sunt, în cele din urmă, acești auxiliari de studiu de care vechii doctori au fost lipsiți, dar de care se bucură moderniștii ?

„Anume, drept călăuză și regulă, o filosofie născută din agnosticism, iar drept criteriu, pe ei înșiși."

§ V. — Concluzie

Care este, așadar, pe scurt, metoda istorică a modernișilor ?

„Ni se pare că am expus destul de limpede metoda istorică a modernișilor. Filosoful deschide mersul ; urmează istoricul ; apoi, în ordine, critica internă și critica textuală."

Deoarece o anumită filosofie formează temelia acestei metode istorice a modernișilor și este, ca să spunem așa, cauza ei primă, cum avem dreptul să calificăm critica lor istorică ?

„Deoarece este propriu cauzei prime să-și lase virtutea în tot ceea ce urmează, este de toată evidența că nu avem aici în față o critică oarecare, ci una agnostică, immanentistă, evoluționistă."

Se poate, prin urmare, întrebuința această critică fără vătămare pentru credință ?

„De aceea, oricine o îmbrățișează și o folosește mărturisește prin aceasta însăși că primește erorile pe care ea le implică și se pune în opoziție cu credința catolică."

„Dacă este astfel", ce trebuie să gândim despre laudele pe care i le aduc acestei critici anumiți catolici ?
„Nu se poate să nu fii în chip ciudat uimit de prețul pe care i-l atribuie anumiți catolici."

De ce anumiți catolici se lasă a da atâta valoare unei critici contrare credinței lor ?
„La aceasta sunt două cauze : pe de o parte, alianța strânsă pe care au făcut-o între ei istoricii și criticii acestei școli, mai presus de orice deosebiri de naționalitate și de religie ; pe de altă parte, la aceiași oameni, o îndrăzneală fără margini."

Se sprijină, așadar, între ei moderniștii din toate națiunile ?
Da, „dacă unul dintre ei deschide buzele, ceilalți, într-un singur glas, îl aplaudă, strigând că este vorba de progresul științei."

Și cum se coalizează ei împotriva acelora care îi critică ?
„Dacă cineva are nenorocul să critice una sau alta dintre noutățile lor, oricât de monstruoasă ar fi ea, în rânduri strânse se năpustesc asupra lui."

Pe scurt, care este tactica lor față de cei care apără sau atacă una sau alta dintre noutățile lor ?

„Cine o tăgăduiește este tratat drept ignorant ; cine o îmbrățișează și o apără este purtat în slăvi.”

Nu are această tactică a moderniștilor drept rezultat acela de a le atrage adepți ?
„Amăgiți astfel, mulți merg la ei, care, dacă și-ar da seama de lucruri, ar da înapoi cu groază.”

Ce s-a întâmplat, ca urmare a îndrăznelii moderniștilor și a ușurătății necugetate a acelora care se lasă impresionați de ei ?
„Cu ajutorul îndrăznelii și al prepotenței unora, al ușurătății și al nepriceperii altora, s-a format ca o atmosferă pestilențială care cuprinde totul, pătrunde pretutindeni și răspândește contagiunea. — Să trecem la apologet.”

CAPITOLUL AL ȘASELEA

Modernistul apologet

§ I. — Principii și izvoare

Apologetul, după moderniști, ține și el de filosof și cu ce titlu ?

„Apologetul, la moderniști, ține încă de filosof și cu îndoit titlu. Mai întâi, indirect, întrucât ia drept temă istoria, dictată, după cum am văzut, de filosof. Apoi, direct, întrucât împrumută de la el legile sale."

Care este, în consecinţă, afirmaţia moderniştilor cu privire la noua apologetică ?
„De aici această afirmaţie curentă la moderniști, că noua apologetică trebuie să se hrănească din izvoare psihologice și istorice.”

Cum jertfesc apologeţii moderni cărţilor istorice care circulă în Biserică în faţa raţionaliştilor ?
„Prin urmare, apologeții moderni intră în materie avertizând pe raționaliști că, dacă apără religia, nu o fac pe temeiul datelor Cărților Sfinte, nici al istoriilor care circulă în Biserică, scrise sub inspirația vechilor metode, ci pe temeiul unei istorii reale, redactate la lumina principiilor moderne și cu toată rigoarea metodelor moderne.”

Dar poate că nu vorbesc astfel decât cu titlu de argumentaţie *ad hominem*, şi nu din convingere personală ?
„Nu vorbesc astfel ca argumentație *ad hominem* ; nicidecum, ci pentru că într-adevăr țin această din urmă istorie drept singura adevărată.”

Nu au oare nevoie moderniştii noştri catolici să liniştească pe raţionalişti cu privire la sinceritatea metodei lor ?
„Să fie liniștiți ! Raționaliștii îi știu sinceri ; nu-i cunosc ei bine, de vreme ce i-au văzut luptând alături de ei, sub același steag ? Și laudele pe care li le acordă, nu sunt ele oare un salariu ? — Laude care ar umple de groază pe un adevărat catolic.”

Aceste laude acordate de raționaliști îi umplu oare de groază pe moderniștii noștri ?
Nicidecum, „moderniștii se felicită pentru ele și le opun mustrărilor Bisericii."

§ II. — Aplicarea agnosticismului

Trecând acum la „procedeele lor apologetice", spuneți-ne care este scopul pe care și-l propun ?
„Scopul pe care și-l propun este de a-l aduce pe necredincios să facă experiența religiei catolice."

De ce țin ei atât de mult să producă în necredincios această experiență ?
Pentru că această „experiență este, după principiile lor, adevăratul temei al credinței."

Cum se ajunge la această experiență personală a religiei catolice ?
„Două căi duc la ea : una obiectivă, cealaltă subiectivă."

Din ce procedează prima cale, sau calea obiectivă ?
„Cea dintâi procedează din agnosticism."

Ce dovadă pretinde să stabilească această primă cale ?
„Ea tinde să dovedească faptul că religia catolică, și mai ales

aceasta, este înzestrată cu o asemenea vitalitate, încât istoria ei ascunde pentru orice psiholog și pentru orice istoric de bună-credință o necunoscută."

Pentru a stabili această dovadă, ce trebuie mai întâi demonstrat ?

„În acest scop, este necesar să se demonstreze că această religie, așa cum există ea astăzi, este într-adevăr aceeași care a fost întemeiată de Isus Hristos, adică produsul unei dezvoltări progresive a germenului pe care El l-a adus în lume."

Dar dacă Isus Hristos nu a adus în lume decât germenele religiei catolice, ce lucrare se impune moderniștilor cu privire la acest germene ?

„Acest germene trebuie, înainte de toate, bine determinat."

Prin ce formulă pretind modernistii să determine acest germene ?

„Ei pretind să o facă prin următoarea formulă : Hristos a vestit venirea împărăției lui Dumnezeu, ca trebuind să se realizeze în curând, împărăție al cărei agent și rânduitor trebuia să fie El Însuși, potrivit voinței dumnezeiești."

Acest germene astfel determinat, ce trebuie apoi să se arate, după apologeții noștri moderniști ?

„Apoi, trebuie să se arate cum acest germene, mereu imanent și permanent în sânul religiei catolice, a mers dezvoltându-se încetul cu încetul de-a lungul istoriei, adaptându-se succesiv diferitelor medii prin care a trecut, împrumutând de la ele,

prin asimilare vitală, toate formele dogmatice, cultuale, ecleziastice care i se puteau potrivi ; pe când, pe de altă parte, biruia toate piedicile, doborând toți vrăjmașii, supraviețuind tuturor atacurilor și tuturor luptelor."

La ce concluzie pretind apologeții noștri moderniști că trebuie să se ajungă prin considerarea acestui ansamblu de fapte ?

„Oricine, spun ei, va fi cercetat bine și cum se cuvine acest ansamblu de obstacole, de potrivnici, de atacuri, de lupte, precum și vitalitatea și rodnicia pe care Biserica le afirmă prin el, va trebui să recunoască faptul că, dacă legile evoluției sunt vădite în viața ei, totuși ele nu explică întregul istoriei sale : din ea se desprinde o necunoscută, care se ridică înaintea spiritului."

Care este viciul radical al tuturor acestor raționamente ?

„Astfel raționează ei, fără să-și dea seama că determinarea germenului primitiv este un *a priori* al filosofului agnostic și evoluționist și că formula îi este gratuită, născocită pentru nevoile cauzei."

§ III. — Aplicarea principiilor apologetice

În faptele pe care le invocă pentru a demonstra religia catolică, apologeții moderniști întâlnesc ei numai lucruri vrednice de admirație ?

„În timp ce se străduiesc, prin asemenea argumentări, să deschidă sufletelor accesul la religia catolică, noii apologeți admit, de altfel, cu multă bunăvoință că se găsesc în ea numeroase lucruri de care cineva s-ar putea scandaliza."

Măcar dogma va fi pentru ei ferită de reproșuri ?

„Ei merg chiar mai departe și, nu fără un anumit fel de plăcere prost disimulată, ajung să proclame cu glas înalt că dogma — au constatat-o — nu este lipsită de erori și de contradicții."

Spuneți că ei pretind a fi constatat în dogmă erori și contradicții și că o proclamă cu plăcere ! Dar, măcar, vor lepăda aceste erori cu indignare ?

Departe de aceasta, ei „adaugă îndată că toate acestea nu sunt numai scuzabile, ci chiar — lucru într-adevăr ciudat — drepte și legitime."

Găsesc moderniștii noștri erori și în Cărțile Sfinte ?

„În Cărțile Sfinte, spun ei, sunt multe locuri, privitoare la știință sau la istorie, în care se constată erori vădite."

După ce au constatat că există în Biblie erori de știință și de istorie, cum încearcă ei să scuze Cărțile Sfinte ?

Ei scuză Cărțile Sfinte spunând : „Nu de istorie și nici de știință tratează aceste Cărți, ci numai de religie și de morală. Istoria și știința nu sunt acolo decât un fel de învelișuri, în care

experiențele religioase și morale se înfășoară, pentru a pătrunde mai ușor în mase. Dacă, într-adevăr, masele n-ar fi înțeles altfel lucrurile, este limpede că o știință și o istorie mai desăvârșite ar fi fost piedică mai curând decât ajutor."

Ce altă scuză invocă ei pentru a justifica erorile pe care pretind că le constată în Cărțile Sfinte ?

„De altfel, adaugă ei, Cărțile Sfinte, fiind în mod esențial religioase, sunt prin aceasta însăși în mod necesar vii. Or, viața are adevărul și logica ei proprii, foarte diferite de adevărul și logica rațională, de alt ordin, și anume : adevăr de adaptare și de proporție fie cu mediul în care se desfășoară viața, fie cu scopul spre care ea tinde."

Dar nu înseamnă aceasta să se spună că erorile devin adevărate și legitime din clipa în care răspund unor necesități de adaptare vitală ?

„În sfârșit, ei împing lucrurile atât de departe, încât, pierzând orice măsură, ajung să declare adevărat și legitim tot ceea ce se explică prin viață."

Putem noi admite o asemenea legitimare a erorii în Cărțile noastre Sfinte ?

„Noi, Venerabili Frați, pentru care nu există decât un singur și unic adevăr, și care ținem că Sfintele Cărți, scrise sub inspirația Sfântului Duh, Îl au pe Dumnezeu drept autor (1), Noi afirmăm că aceasta înseamnă a atribui lui Dumnezeu Însuși minciuna de folos sau minciuna oficioasă și spunem împreună cu sfântul Augustin : « Într-o autoritate atât de înaltă, admiteți

o singură minciună oficioasă : nu va mai rămâne nicio părticică din aceste Cărți, de îndată ce va părea greu fie de practicat, fie de crezut, în care să nu fie îngăduit a vedea o minciună a autorului, voită cu bună știință pentru un scop (2). » Și astfel se va întâmpla, continuă sfântul Doctor, că « fiecare va crede ceea ce va voi, nu va crede ceea ce nu va voi. »"

Se lasă apologeții noștri moderniști opriți de aceste condamnări ale Bisericii ?
Nu ! „Noii apologeți merg înainte, foarte voioși."

Ce nouă enormitate susțin ei cu privire la Sfintele noastre Cărți ?
„Mai acordă încă și că, în Sfintele Cărți, anumite raționamente invocate pentru a justifica o doctrină sau alta nu se întemeiază pe niciun fundament rațional, cele care, de pildă, se sprijină pe profeții."

Dar vor mai putea încerca şi aici o justificare a acestor erori ?
„Nu sunt deloc încurcați să le apere : artificii de predicare, spun ei, legitimare de viață."

„Ce încă ?"
„În ceea ce îl privește pe Isus Hristos, ei recunosc, ba chiar afirmă că El S-a înșelat în chip vădit în determinarea timpului în care trebuia să se realizeze venirea împărăției lui Dumnezeu."

Îndrăznesc ei să spună că Isus Hristos S-a înşelat ! dar nu este aceasta culmea neruşinării ?
Nu, spun ei, „căci, la urma urmei, ce lucru de mirare, dacă şi El era supus legilor vieţii."

Iată deci pe Domnul nostru Isus Hristos convins de eroare. „După aceasta, ce nu vor spune ei despre dogmele Bisericii ?"
„Dogmele ! ele abundă în contradicţii vădite."

Cum pretind moderniştii noştri să justifice aceste contradicţii vădite în dogmă ?
„Fără a mai socoti, spun ei, că logica vitală le primeşte, nici adevărul simbolic nu se împotriveşte lor : nu este oare vorba despre infinit ? Şi nu are infinitul aspecte infinite ?"

Dar moderniştii nu roşesc oare justificând astfel contradicţiile ?
Dimpotrivă, „ţin atât de mult să susţină şi să apere contradicţiile, încât nu dau înapoi dinaintea acestei declaraţii, că cel mai frumos omagiu de adus infinitului este tocmai acela de a-l face obiectul unor propoziţii contradictorii."

Ce trebuie gândit despre asemenea excese ?
„În adevăr, când contradicţia a fost legitimată, mai există oare ceva ce să nu poată fi legitimat ?"

§ IV. — Aplicarea imanenței

Tocmai am văzut pe ce cale obiectivă speră moderniștii să-l dispună pe necredincios la credință ; nu există și o altă cale și nu aduc ei și alte argumente ?
„Nu numai prin raționamente obiective poate fi dispus necredinciosul la credință, ci și prin argumente subiective."

Pe ce doctrină filosofică își sprijină moderniștii aceste argumente subiective ?
„În acest scop, moderniștii, revenind la doctrina imanenței, se străduiesc să-l convingă pe acest om că, în el, în chiar adâncurile firii și ale vieții sale, se ascund exigența și dorința unei religii."

Este vorba numai de o religie oarecare, despre care cred ei că găsesc în noi dorința și exigența ?
„Nu despre o religie oarecare, ci despre această religie specifică, care este catolicismul."

Cum pretind ei, prin doctrina imanenței, să descopere în noi exigența și dorința unei religii supranaturale precum religia catolică ?
Ea este „absolut pusă, spun ei, prin deplina înflorire a vieții."

Ce trebuie să deplângem aici împreună cu Sfântul Părinte ?

„Aici, Noi nu Ne putem opri să nu deplângem încă o dată și foarte viu faptul că se găsesc catolici care, lepădând imanența ca doctrină, o întrebuințează totuși ca metodă de apologetică."

Acești apologeți catolici nu atenuează oare metoda imanenței și nu voiesc ei să găsească în om altceva decât o anumită convenienţă cu ordinea supranaturală ?
Ei întrebuințează metoda imanenței „cu atât de puțină măsură, încât par să admită în firea omenească, cu privire la ordinea supranaturală, nu numai o capacitate și o convenienţă — lucruri pe care, din toate timpurile, apologeții catolici au avut grijă să le pună în lumină — ci o adevărată și riguroasă exigență."

Sunt acești apologeți moderniști în toată puterea cuvântului ?
„La drept vorbind, aceia dintre moderniști care recurg astfel la o exigență a religiei catolice sunt cei moderați."

Moderați ! Ce mai pot spune, deci, ceilalți ?
„Cât despre ceilalți, pe care îi putem numi integraliști, ei se laudă că pot arăta necredinciosului, ascuns în fundul ființei sale, însuși germenele pe care Isus Hristos l-a purtat în conștiința Sa și pe care l-a lăsat moștenire lumii."

„Dacă aceasta este, schițată pe scurt, metoda apologetică a modernistilor", ce trebuie gândit despre ea ?
Că este „în desăvârșită concordanță, după cum se vede, cu doctrinele lor."

Și aceste doctrine, ce preț au ?

„Aceste metode și doctrine sunt semănate cu erori, făcute nu spre a zidi, ci spre a distruge ; nu spre a suscita catolici, ci spre a-i precipita pe catolici în erezie ; mortale chiar pentru orice religie."

CAPITOLUL AL ȘAPTELEA

Modernistul reformator

Ce mai rămâne de spus pentru a desăvârși caracterizarea modernistului ?

„Ne mai rămâne să spunem câteva cuvinte despre reformator."

Nu putem deja ghici la moderniști o puternică manie de reforme ?

„Deja, din tot ceea ce am expus până aici, s-a putut dobândi o idee despre mania reformatoare care îi stăpânește pe moderniști."

Se întinde această manie de reforme asupra a numeroase lucruri ?
„Nimic, absolut nimic în catolicism, căruia să nu i se atace."

Care este cea dintâi reformă pe care o cer moderniștii ?
„Reforma filosofiei, mai ales în seminarii."

Ce fel de reformă cer ei pentru filosofie, mai ales în seminarii ?
Ei cer „ca filosofia scolastică să fie relegată în istoria filosofiei, printre sistemele depășite, și tinerilor să li se predea filosofia modernă."

De ce voiesc ei să se predea în seminarii filosofia modernă ?
Pentru că o socotesc „singura adevărată, singura care se potrivește timpurilor noastre."

După această reformă a filosofiei, ce altă reformă mai cer ei ?
„Reforma teologiei."

Ce fel de reformă cer ei pentru teologie ?
Ei cer „ca teologia așa-zis rațională să aibă drept bază filosofia modernă ; iar teologia pozitivă, drept temelie, istoria dogmelor."

Și pentru istorie, care este pretenția lor de reformă ?
„Cât despre istorie, să nu mai fie scrisă și nici predată decât după metodele și principiile lor moderne."

Ce reformă cer ei pentru dogme ?
„Ca dogmele și noțiunea evoluției lor să fie armonizate cu știința și cu istoria."

Ce reformă în catehisme ?
„Ca, în catehisme, să nu se mai introducă, în materie de dogme, decât acelea care vor fi fost reformate și care vor fi pe înțelesul vulgului."

Ce reformă în cult ?
„În ceea ce privește cultul, să se micșoreze numărul devoțiunilor exterioare, sau cel puțin să li se oprească sporirea."

Nu sunt oare unii moderniști îngăduitori față de ceremoniile cultului ?
„Este adevărat că unii, dintr-o frumoasă iubire pentru simbolism, se arată destul de îngăduitori în această materie."

Ce reforme mai grave cer moderniștii în cârmuirea Bisericii ?
„Ca guvernarea bisericească să fie reformată în toate ramurile ei, mai ales în cea disciplinară și în cea dogmatică. Ca spiritul ei, ca procedeele ei exterioare să fie puse în armonie cu conștiința, care se îndreaptă spre democrație ; să se facă, așadar, o parte în guvernare clerului inferior și chiar laicilor ; să se descentralizeze autoritatea."

Ce altă reformă mai cer ei ?
„Reforma Congregațiilor romane, mai ales a acelora ale Sfântului Oficiu și ale Indexului."

Ce reformă cer ei în exercitarea puterii bisericești pe teren social și politic ?
„Ca puterea bisericească să-și schimbe linia de purtare pe teren social și politic ; ținându-se în afara organizațiilor politice și sociale, să se adapteze totuși lor, pentru a le pătrunde cu spiritul său."

Și în morală ?
„În morală, își însușesc principiul americaniștilor, că virtuțile active trebuie să meargă înaintea celor pasive atât în prețuirea pe care li se dă, cât și în practică."

Ce cer ei clerului ?
„Clerului îi cer să se întoarcă la vechea smerenie și sărăcie și, în ce privește ideile și acțiunea lui, să le rânduiască după principiile lor."

Dacă voiesc atâtea virtuți în cler, fără îndoială că înalță celibatul bisericesc ?
„Sunt, în sfârșit, unii care, făcând ecou maeștrilor lor protestanți, doresc suprimarea celibatului bisericesc."

În fața tuturor acestor reforme cerute de moderniști, care este întrebarea ce vine în chip firesc pe buze ?

„Ce mai rămâne deci asupra căruia, și prin aplicarea principiilor lor, să nu ceară reformă ?”

CAPITOLUL AL OPTULEA

Critica sistemului modernist

Întâlnire a tuturor ereziilor, cale către ateism

De ce s-a făcut o expunere atât de lungă a doctrinelor moderniste ?

„Poate că cineva va socoti că această expunere a doctrinelor moderniștilor Ne-a reținut prea multă vreme. Totuși, ea era necesară."

De ce era necesară o expunere atât de lungă ?

„Pentru a preîntâmpina reproșul lor obișnuit că Noi le ignorăm adevăratele idei."

Pentru ce alt motiv încă ?

„Pentru a arăta că sistemul lor nu constă în teorii răzlețe și fără legătură, ci într-un corp perfect organizat, ale cărui părți sunt atât de bine solidare între ele, încât una nu poate fi admisă fără a le admite pe toate."

Nu explică oare acest dublu motiv tonul didactic al expunerii pe care am făcut-o modernismului ?

„Din această pricină a trebuit și Noi să dăm acestei expuneri un caracter oarecum didactic, fără a ne teme de anumite vocabile barbare, întrebuințate de ei."

Cum se poate defini într-un singur cuvânt sistemul modernist ?

„Acum, cuprinzând dintr-o singură privire întregul sistem, cine s-ar putea mira că Noi îl definim întâlnirea tuturor ereziilor ?"

De ce definiți modernismul drept întâlnirea tuturor ereziilor ?

„Dacă cineva și-ar fi dat sarcina să adune toate erorile care au fost vreodată împotriva credinței și să le concentreze substanța și, ca să zicem așa, sucul într-una singură, cu adevărat n-ar fi izbutit mai bine."

A afirma că moderniștii, prin erorile lor acumulate, nimicesc religia catolică, înseamnă oare a spune destul ?

„Nu este încă destul a spune : ei nu ruinează numai religia

catolică, ci, precum am și lăsat deja să se înțeleagă, orice religie."

Trebuie deci raționaliștii să facă bună primire moderniștilor ?
„Raționaliștii îi aplaudă și au pentru aceasta motivele lor bune : cei mai sinceri, cei mai deschiși salută în ei auxiliarii lor cei mai puternici."

Arătați-ne cum sunt moderniștii auxiliarii cei mai puternici ai raționaliștilor ?
Pentru aceasta, „să ne întoarcem pentru un moment la acea doctrină vătămătoare a agnosticismului."

După ce au închis orice ieșire spre Dumnezeu prin agnosticism, cum pretind moderniștii să meargă spre Dumnezeu ?
„Închizând orice ieșire către Dumnezeu din partea inteligenței, se laudă că deschid o alta din partea sentimentului și a acțiunii."

Are această încercare vreo șansă de izbândă ?
Nu ! este o „încercare zadarnică".

De ce ?
„Ce este, până la urmă, sentimentul, dacă nu o reacție a sufletului la lucrarea inteligenței sau a simțurilor ?"

Deoarece, pentru a merge spre Dumnezeu, sentimentul este călăuzit fie de inteligență, fie de simțuri, ce se

întâmplă în chip fatal dacă moderniștii îi răpesc inteligența drept călăuză ?
„Luați-i inteligența, și omul, deja atât de înclinat să urmeze simțurile, va deveni robul lor."

Nu este această încercare de a merge către Dumnezeu prin sentimentul agnostic zadarnică și dintr-un alt punct de vedere ?
Este o „încercare zadarnică și dintr-un alt punct de vedere. Toate aceste fantezii despre sentimentul religios nu vor desființa simțul comun. Or, ceea ce spune simțul comun este că emoția și tot ceea ce captivează sufletul, departe de a favoriza descoperirea adevărului, o împiedică."

Despre care adevăr vorbiți atunci când spuneți că emoțiile sufletului împiedică descoperirea lui ?
„Vorbim, bineînțeles, despre adevărul în sine."

Nu există oare un simulacru de adevăr a cărui descoperire este favorizată de emoțiile sufletului și ce trebuie gândit despre el ?
„Cât despre acel alt adevăr, pur subiectiv, ieșit din sentiment și din acțiune, dacă poate fi bun pentru jongleriile de cuvinte, nu slujește la nimic omului, căruia îi este de cea mai mare însemnătate să știe dacă, în afara lui, există un Dumnezeu în mâinile căruia va cădea într-o zi."

Având agnosticismul drept punct de plecare, sentimentul religios nu are nicio temelie ; pentru a-i da una, la ce

recurg moderniștii ?
„Pentru a da vreo temelie sentimentului, moderniștii recurg la experiență."

Ce adaugă experiența sentimentului ?
„Absolut nimic, în afară de o anumită intensitate, care aduce cu sine o convingere proporționată despre realitatea obiectului. Or, aceste două lucruri nu fac ca sentimentul să înceteze a fi sentiment, nu-i înlătură caracterul de a înșela, dacă inteligența nu-l călăuzește ; dimpotrivă, acest caracter îl întăresc și îl agravează, fiindcă, cu cât sentimentul este mai intens, cu atât este mai mult sentiment."

În materie de sentiment și de experiență religioasă, nu este nevoie de multă prudență și de multă știință ?
„În materie de sentiment religios și de experiență religioasă, nu ignorați câtă prudență este necesară, precum și ce știință care să călăuzească această prudență. O știți din purtarea cu sufletele, mai ales cu acelea în care sentimentul stăpânește. O știți și din lectura scrierilor ascetice."

Dar aceste cărți ascetice sunt ele bune călăuze în asemenea materii ?
Da, sunt „scrieri pe care moderniștii le prețuiesc foarte puțin, dar care dau mărturie despre o știință cu totul mai solidă decât a lor, despre o agerime a observației cu totul mai fină și mai subtilă."

Dar faceți prea puțin caz de experiențele religioase moderniste ?
„În adevăr, nu este oare o nebunie sau, cel puțin, o supremă imprudență să te încrezi, fără niciun control, în experiențe precum acelea pe care le laudă moderniștii ?"

Cum, „punând o întrebare în treacăt", se poate argumenta *ad hominem* împotriva modernișt ilor și se poate întoarce împotriva lor dovada pe care pretind să o scoată din experiența religioasă ?
Argumentând astfel : „Dacă aceste experiențe au atâta valoare în ochii lor, de ce nu o recunosc și pentru aceea pe care mii și mii de catolici declară că o au tocmai asupra lor și care îi convinge că ei merg pe cale greșită ? Ar fi, oare, din întâmplare, aceste din urmă experiențe singurele false și înșelătoare ?"

Reluând firul raționamentului, ce gândește marea majoritate a oamenilor despre acest sentiment și despre această experiență ?
„Marea majoritate a oamenilor ține cu tărie și va ține întotdeauna că sentimentul și experiența singure, fără a fi luminate și călăuzite de rațiune, nu conduc la Dumnezeu."

Ce mai rămâne atunci ?
Nimicirea oricărei religii și ateismul.

Dacă doctrina modernișt ilor despre experiența religioasă duce la ateism, nu vor găsi ei în doctrina lor despre

simbolism ceva prin care să conjure această primejdie ?
„Cu siguranță nu doctrina simbolismului va putea să o conjure. Căci, dacă toate elementele din religie nu sunt decât pure simboluri ale lui Dumnezeu, de ce însuși numele lui Dumnezeu, numele de persoană dumnezeiască, nu ar fi și el tot un pur simbol ? Admis fiind acest lucru, iată personalitatea lui Dumnezeu pusă în discuție și calea deschisă către panteism."

Este doctrina modernistă despre simbolism singura care duce la panteism ?
„La panteism ? Dar și această altă doctrină a imanenței divine duce drept la el."

Arătați-ne această consecință printr-un argument irefragabil ?
„Căci Noi întrebăm dacă ea lasă pe Dumnezeu distinct de om, sau nu. Dacă distinct, în ce se deosebește ea de doctrina catolică și în temeiul cărui drept respinge revelația exterioară ? Dacă nu distinct, iată-ne în plin panteism. Or, doctrina imanenței, în sens modernist, ține și mărturisește că orice fenomen al conștiinței izvorăște din om, în calitate de om. Concluzia riguroasă este identitatea omului și a lui Dumnezeu, adică panteismul."

Decurge oare această concluzie panteistă și din vreo altă doctrină a moderniștilor ?
„Aceeași concluzie decurge din distincția pe care ei o pun între știință și credință."

Binevoiți a ne-o arăta printr-un argument riguros ?

„Obiectul științei este realitatea cognoscibilului ; obiectul credinței, dimpotrivă, realitatea incognoscibilului. Or, ceea ce face incognoscibilul este disproporția lui față de inteligență : disproporție pe care nimic în lume, nici chiar în doctrina modernișilor, nu o poate face să dispară. În consecință, incognoscibilul rămâne și va rămâne veșnic incognoscibil, atât pentru credincios, cât și pentru omul de știință. Religia unei realități incognoscibile, iată deci singura posibilă. Și de ce această realitate nu ar fi sufletul universal al lumii, despre care vorbește cutare raționalist, aceasta Noi nu vedem."

Care este ultima concluzie pe care avem dreptul să o tragem ?

„Iată ceea ce este de ajuns și mai mult decât de ajuns pentru a arăta prin câte căi modernismul duce la nimicirea oricărei religii."

Care sunt treptele acestei căderi a spiritului omenesc în negarea oricărei religii ?

„Primul pas a fost făcut de protestantism ; al doilea este făcut de modernism ; următorul va arunca în ateism."

PARTEA A DOUA

CAUZELE MODERNISMULUI

Pentru a cunoaşte mai bine modernismul şi a-i găsi remediile cuvenite, ce este de însemnătate să se facă acum ?

„Pentru a pătrunde şi mai bine modernismul şi pentru a afla mai sigur unei plăgi atât de adânci remediile cuvenite, este de însemnătate să cercetăm cauzele care l-au zămislit şi care îl hrănesc."

§ I. — Cauze morale : curiozitatea şi mândria

Care este cauza apropiată şi nemijlocită a modernismului ?

„Cauza apropiată şi nemijlocită stă într-o pervertire a spiritului, despre aceasta nu încape nicio îndoială."

Această perversitate a spiritului, cauză apropiată a modernismului, de unde vine la rândul ei şi care sunt, prin urmare, cauzele îndepărtate ale modernismului ?
„Cauzele îndepărtate ni se par a se putea reduce la două : curiozitatea şi mândria."

Este curiozitatea cu adevărat o cauză a erorii ?
„Curiozitatea, singură, dacă nu este înţelept cârmuită, este de ajuns pentru a explica toate erorile. Aşa este părerea predecesorului Nostru, Grigore al XVI-lea, care scria : « Este o privelişte jalnică a vedea până unde merg rătăcirile raţiunii omeneşti, de îndată ce se cedează duhului de noutate ; când, împotriva avertismentului Apostolului, se pretinde a se şti mai mult decât trebuie ştiut şi când, încrezându-se prea mult în sine, omul socoteşte că poate căuta adevărul în afara Bisericii, în care el se află fără cea mai uşoară umbră de eroare (1). »"

Care este răul care, mai mult decât curiozitatea, orbeşte spiritul şi îl aruncă în eroare ?
„Ceea ce are incomparabil mai multă putere asupra sufletului, spre a-l orbi şi a-l arunca în fals, este mândria."

A năvălit oare mândria cu adevărat în doctrina moderniştilor ?
„Mândria ! ea este, în doctrina moderniştilor, ca la ea acasă ; oriunde s-ar întoarce, totul îi slujeşte drept hrană şi ea se desfăşoară acolo sub toate chipurile sale."

Descrieți-ne aceste felurite chipuri ale mândriei moderniste ?

„Mândrie, fără îndoială, este această încredere în ei înșiși, care îi face să se ridice ca regulă universală. Mândrie, această slavă deșartă care îi înfățișează în propriii lor ochi drept singurii deținători ai înțelepciunii ; care îi face să spună, trufași și umflați de sine : Noi nu suntem ca ceilalți oameni ; și care, spre a nu avea, într-adevăr, nicio asemănare cu ceilalți, îi împinge la cele mai absurde noutăți. Mândrie, acest duh de nesupunere, care cere o împăcare a autorității cu libertatea. Mândrie, această pretenție de a-i reforma pe alții, uitând de ei înșiși ; această lipsă absolută de respect față de autoritate, fără a o excepta pe autoritatea supremă."

Nu există deci cauză mai adevărată a modernismului decât mândria ?

„Nu, în adevăr, nicio cale nu duce mai drept și mai repede la modernism decât mândria."

Un catolic mândru, laic sau preot, ar deveni deci în chip fatal modernist ?

„Să Ni se dea un catolic laic, să Ni se dea un preot, care a pierdut din vedere principiul fundamental al vieții creștine, anume că trebuie să ne lepădăm de noi înșine dacă voim să-L urmăm pe Isus Hristos, și care nu a smuls mândria din inima sa : acest laic, acest preot este copt pentru toate erorile modernismului."

Ce datorie se impune, în consecință, episcopilor față de acești preoți mândri ?
„De aceea, cea dintâi datorie a voastră este să treceți peste acești oameni semeți și să-i aplicați la funcțiuni neînsemnate și obscure ; să fie puși cu atât mai jos cu cât caută să se înalțe mai sus, și coborârea lor însăși să le ia putința de a face rău."

Nu au și directorii Seminariilor obligația de a îndepărta de la preoție pe seminariștii atinși de mândrie ?
„Mai mult, cercetați cu grijă, prin voi înșivă sau prin directorii seminariilor voastre, pe tinerii clerici : pe aceia la care veți constata spiritul de mândrie, îndepărtați-i fără milă de la preoție."

S-a împlinit oare până acum îndeajuns această datorie de a-i îndepărta de la preoție pe cei mândri ?
„O, de s-ar fi procedat întotdeauna astfel, cu vegherea și statornicia cuvenite."

(1) Ep. Encycl. *Singulari Nos*, 7 kal. Iul. 1834.

§ II. — Cauze intelectuale

După aceste două cauze morale, curiozitatea și mândria, care este principala cauză intelectuală a modernismului ?

„Iar dacă, de la cauzele morale, trecem la cele intelectuale, cea dintâi care se înfățișează — și cea principală — este ignoranța."

Ignoranți ! moderniștii care se cred atât de savanți ! este oare adevărat ?

„Da, acești moderniști care pozează în doctori ai Bisericii, care înalță până la cer filosofia modernă și privesc de atât de sus scolastica, n-au îmbrățișat-o pe cea dintâi, amăgiți de aparențele ei înșelătoare, decât pentru că, necunoscând-o pe cea de-a doua, le-a lipsit instrumentul necesar pentru a pătrunde confuziile și a risipi sofismele."

Această falsă filosofie modernă, în care moderniștii s-au lăsat prinși, din lipsa cunoașterii scolasticii, a dat, așadar, naștere modernismului ?

Da, „din alianța falsei filosofii cu credința s-a născut, frământat din erori, sistemul lor."

§ III. — Artificiile moderniștilor pentru a-și răspândi erorile

Pun moderniștii zel în a-și răspândi sistemul lor vătămător ?

„De-ar aduce măcar mai puțin zel și activitate în a-l răspândi ! Dar atât de mare este în aceasta ardoarea lor, atât de mare îndărătnicia muncii lor, încât nu-i poți vedea fără întristare risipind pentru ruinarea Bisericii atâtea frumoase energii, care, bine întrebuințate, i-ar fi fost atât de folositoare."

În această propagandă activă pentru răspândirea sistemului lor, se slujesc moderniștii de artificii ?
Da, și „artificiile lor pentru a amăgi spiritele sunt de două feluri."

Care sunt aceste două feluri de artificii ?
„Să se străduiască a îndepărta piedicile care le stau în cale ; apoi, să caute cu grijă, să pună în lucrare cu activitate și răbdare tot ceea ce le poate sluji."

1° Mijloace negative

Există, așadar, lucruri pe care moderniștii le socotesc drept piedici de îndepărtat ?
„Trei lucruri, o simt bine, le barează drumul."

Aceste trei piedici, pe care moderniștii se străduiesc să le îndepărteze, care sunt ?
„Filosofia scolastică, autoritatea Părinților și tradiția, magisteriul Bisericii."

Fac moderniștii cu adevărat război acestor trei lucruri ?
„Acestor trei lucruri le poartă un război înverșunat."

În a face război filosofiei scolastice, spuneți-ne cele două cauze pentru modernist ?
„Ignoranță sau teamă, la drept vorbind una și cealaltă."

Merg oare împreună dezgustul și ura față de metoda scolastică cu modernismul ?
„Este un fapt că, odată cu iubirea de noutăți, merge întotdeauna împreună ura față de metoda scolastică ; și nu există semn mai sigur că gustul pentru doctrinele moderniste începe să răsară într-un spirit, decât acela de a vedea născându-se în el dezgustul față de această metodă."

Cu privire la ura lor față de filosofia scolastică, ce grav avertisment putem face să răsune în auzul moderniștilor ?
„Să-și aducă aminte moderniștii și susținătorii lor de propoziția condamnată de Pius al IX-lea : « Metoda și principiile care au slujit vechilor autori scolastici în cultivarea teologiei nu mai răspund exigențelor timpului nostru și progresului științelor (1). »"

În război împotriva filosofiei scolastice, ce fac moderniștii împotriva celei de-a doua piedici, despre care am spus că este tradiția ?
„Tradiția, ei se străduiesc în chip perfid să-i falsifice caracterul și să-i submineze autoritatea, pentru a-i răpi orice valoare."

Care este, în Conciliul de la Niceea, legea pe care buni catolici trebuie să și-o amintească întotdeauna cu privire la tradiție ?

„Al doilea Conciliu de la Niceea va rămâne întotdeauna lege pentru catolici : el îi condamnă pe aceia « care îndrăznesc, pe urmele ereticilor nelegiuiți, să disprețuiască tradițiile bisericești, să născocească vreo noutate sau să caute, cu răutate ori cu viclenie, să răstoarne ceva din tradițiile legitime ale Bisericii catolice. »"

Tot cu privire la tradiție, care este legea statornicită de al patrulea Conciliu de la Constantinopol ?

„Va rămâne de asemenea lege și mărturisirea celui de-al patrulea Conciliu de la Constantinopol : « De aceea mărturisim că păstrăm și ținem rânduielile care au fost lăsate sfintei Biserici catolice și apostolice, fie de către sfinții și prealuminații Apostoli, fie de către sinoadele ortodoxe, generale și particulare, și chiar de fiecare dintre Părinții tâlcuitori ai lui Dumnezeu și doctori ai Bisericii. »"

Nu este respectul față de tradiție înscris și în mărturisirea de credință ?

„De aceea și Papii Pius al IV-lea și Pius al IX-lea au poruncit să se introducă în mărturisirea de credință următoarea declarație : « Primesc și îmbrățișez foarte ferm tradițiile apostolice și bisericești și toate celelalte observații și constituții ale Bisericii. »"

Atât de puțin respectuoși față de tradiție, cum îi tratează moderniștii pe sfinții Părinți ai Bisericii ?
„În chip firesc, moderniștii extind asupra sfinților Părinți judecata pe care o fac despre tradiție."

Cu ce cutezanță obraznică vorbesc ei despre sfinții Părinți ?
„Cu o îndrăzneală nemaiauzită, îi declară personal vrednici de toată venerarea, dar, de altminteri, de o ignoranță incredibilă în materie de istorie și de critică, care nu poate fi scuzată decât prin timpul în care au trăit."

În război împotriva filosofiei scolastice și a tradiției, care este a treia piedică pe care moderniștii se străduiesc să o îndepărteze ?
„În sfârșit, se străduiesc din răsputeri să micșoreze magisteriul bisericesc și să-i slăbească autoritatea."

Cum procedează ei împotriva magisteriului bisericesc ?
„Fie denaturându-i în chip sacrileg originea, caracterul și drepturile, fie reeditând împotriva lui, cu cea mai mare libertate din lume, calomniile adversarilor."

Cu privire la acest război al moderniștilor împotriva magisteriului bisericesc, nu putem oare să le aplicăm condamnări mai vechi ?
„Clanului modernist i se potrivește ceea ce scria predecesorul Nostru, cu durere în suflet : « Pentru a atrage disprețul și ura asupra Miresei mistice a lui Hristos, în care este adevărata

lumină, fiii întunericului s-au obișnuit să-i arunce, în fața popoarelor, o calomnie perfidă și, răsturnând noțiunea și valoarea lucrurilor și a cuvintelor, o înfățișează drept prietenă a întunericului, sprijinitoare a ignoranței, dușmană a luminii, a științei, a progresului (1). »"

Dacă aceasta este ura moderniștilor împotriva Bisericii, care este atitudinea lor față de catolicii care o apără ?
„După aceasta, nu este de mirare dacă moderniștii îi urmăresc cu toată răuvoința lor, cu toată acreala lor, pe catolicii care luptă cu vigoare pentru Biserică."

Merge oare răuvoința moderniștilor împotriva catolicilor credincioși Bisericii până la insultă ?
„Nu există fel de insulte pe care să nu le verse împotriva lor."

Care este insulta lor preferată împotriva catolicilor credincioși ?
„Cea de ignoranță și de încăpățânare este preferata lor."

Dacă acel catolic care apără Biserica este un savant, care este tactica moderniștilor față de el ?
„Dacă este vorba de un adversar pe care erudiția și vigoarea spiritului îl fac primejdios, vor căuta să-l reducă la neputință, organizând în jurul lui conspirația tăcerii."

Este această purtare măcar atenuată printr-o purtare asemănătoare a moderniștilor față de ai lor ?
„Cu atât mai condamnabilă este această purtare, cu cât, în

același timp, fără sfârșit și fără măsură, îi copleșesc cu laude pe cei care se pun de partea lor."

Care este în chip deosebit felul lor de a se purta față de lucrările pline de noutăți ?
„Dacă apare o lucrare care respiră noutatea prin toți porii ei, o întâmpină cu aplauze și cu strigăte de admirație."

După ce semn recunosc ei că un autor este mai mult sau mai puțin savant ?
„Cu cât un autor va fi adus mai multă îndrăzneală în a lovi în vechime, în a submina tradiția și magisteriul bisericesc, cu atât mai savant va fi."

Dacă un modernist este condamnat de Biserică, vor avea semenii lui încă îndrăzneala de a-l susține ?
„În sfârșit — și acesta este un motiv de adevărată groază pentru cei buni — dacă se întâmplă ca unul dintre ei să fie lovit de condamnările Bisericii, ceilalți îndată se îngrămădesc în jurul lui, îl acoperă de laude publice, îl venerează aproape ca pe un martir al adevărului."

Cum se lasă tinerii tulburați de tot acest zgomot produs de moderniști ?
„Tinerii, amețiți și tulburați de tot acest vacarm de laude și de insulte, sfârșesc, din teama calificativului de ignoranți și din ambiția titlului de savanți, în același timp și sub îndemnul lăuntric al curiozității și al mândriei, prin a se lăsa duși de curent și a se arunca în modernism."

Dar acest fel de a câștiga tinerii pentru modernism, prin zgomot și îndrăzneală, nu aparține oare deja artificiilor de cucerire anunțate mai sus ?
„Dar aceasta ține deja de artificiile folosite de moderniști pentru a-și desface produsele."

2° Mijloace pozitive

Sunt oare moderniștii zeloși în a câștiga adepți ?
„Ce nu pun ei în lucrare pentru a-și crea noi partizani !"

Care sunt principalele lor mijloace de cucerire ?
„Pun stăpânire pe catedre în seminarii, în Universități, și le prefac în catedre de pestilență. Poate deghizate, își seamănă doctrinele de la înălțimea amvonului sacru ; le profesează pe față în congrese ; le fac să pătrundă și le pun în circulație în instituțiile sociale. Sub propriul lor nume, sub pseudonime, publică cărți, ziare, reviste. Același om își înmulțește pseudonimele, pentru a înșela mai bine, prin mulțimea simulată a autorilor, pe cititorul neprevăzător. Într-un cuvânt, acțiune, discursuri, scrieri, nimic nu rămâne nefolosit de ei, și cu adevărat ai spune că sunt cuprinși de un fel de frenezie."

Care este rodul tuturor acestora ?
„Inima Noastră se strânge văzând atâția tineri, care erau

nădejdea Bisericii și cărora li se făgăduiau atât de bune slujiri, cu totul abătuți din drum."

Ce alt spectacol trebuie să stârnească întristarea noastră din partea unor catolici care nu sunt încă pe deplin moderniști ?

„Un alt spectacol încă Ne întristează : este că atâția alți catolici, fără îndoială neajungând atât de departe, au luat totuși obiceiul, ca și cum ar fi respirat un aer contaminat, de a gândi, de a vorbi, de a scrie cu mai multă libertate decât se cuvine unor catolici."

Dintre aceşti catolici care se lasă contaminați de modernism, se află numai printre laici ?

„Dintre aceștia, se găsesc printre laici ; se găsesc în rândurile clerului."

Dar este cu putință să existe și în Ordinele religioase ?

„Nu lipsesc nici acolo unde te-ai fi așteptat mai puțin, în Institutele religioase."

Acești catolici, laici, preoți, religioși, mai mult sau mai puțin atinși de modernism, cum tratează ei chestiunile biblice ?

„Dacă tratează chestiuni biblice, o fac după principiile moderniste."

Cum tratează ei istoria ?

„Dacă scriu istorie, caută cu grijă și dau publicității, sub

pretextul de a spune întreg adevărul și cu un fel de plăcere rău disimulată, tot ceea ce li se pare a fi o pată în istoria Bisericii."

Cum se poartă ei față de evlavioasele tradiții populare și față de venerabilele relicve ?
„Stăpâniți de anumite *a priori*, distrug, pe cât le este cu putință, evlavioasele tradiții populare. Batjocoresc anumite relicve, foarte venerabile prin vechimea lor."

În fond, ce îi împinge astfel să rupă cu tradițiile vechi ?
„Sunt stăpâniți de dorința deșartă de a se vorbi despre ei : ceea ce, bine înțeleg ei, nu s-ar întâmpla dacă ar spune precum s-a spus întotdeauna până acum."

Dar acești catolici, mai mult sau mai puțin moderniști, nu au oare intenții bune, rupând cu tradițiile trecutului ?
„Poate că au ajuns să se convingă pe ei înșiși că în aceasta slujesc lui Dumnezeu și Bisericii."

Ce este, însă, în realitate ?
„În realitate, ei le jignesc, poate mai puțin prin lucrările lor însele decât prin spiritul care îi însuflețește și prin sprijinul pe care îl dau îndrăznelilor modernițtilor."

PARTEA A TREIA

REMEDII

Ce a făcut Leon al XIII-lea împotriva erorilor moderniștilor ?

„Împotriva atâtor și atât de grave erori, împotriva năvălirilor lor publice și ascunse, predecesorul Nostru, Leon al XIII-lea, de fericită pomenire, a căutat cu putere să se împotrivească, mai ales în materie biblică, și prin cuvinte, și prin fapte."

Au fost puși pe fugă moderniștii prin aceste cuvinte și prin aceste fapte ?

„Dar nu sunt acestea arme, am spus-o, de care moderniștii să se înspăimânte cu ușurință. Cu aeruri afectate de supunere și de respect, cuvintele le-au îndoit după simțirea lor, iar faptele le-au atribuit tuturor, numai nu lor înșiși. Și răul a mers agravându-se din zi în zi."

Ce hotărâre a trebuit să ia Sfântul Părinte Pius al X-lea ?

El ne spune : „De aceea am ajuns la hotărârea de a lua fără altă întârziere măsuri mai eficace."

În ce termeni face el apel la episcopi, la păstorii de suflete, la educatori și la superiorii majori ai Institutelor religioase ?

„Vă rugăm și vă conjurăm să nu îngăduiți ca, într-o materie atât de gravă, să se poată găsi cât de puțin de reproșat vigilenței voastre, zelului vostru, fermității voastre. Și ceea ce vă cerem și așteptăm de la voi, cerem și așteptăm și de la toți ceilalți păstori de suflete, de la toți educatorii și profesorii tineretului clerical și, în chip cu totul deosebit, de la superiorii majori ai Institutelor religioase."

§ I. — Reguli privitoare la studii

Care este porunca sfântului Pontif în privința filosofiei ?
El ne spune : „Mai întâi, în ceea ce privește studiile, voim și poruncim ca filosofia scolastică să fie pusă la temelia științelor sacre."

Ce ne spune Pius al X-lea, urmându-l pe Leon al XIII-lea, ca rezervă la această prescriere ?
„Se înțelege de la sine că, « dacă s-ar găsi ceva la doctorii scolastici care ar putea fi socotit drept exces de subtilitate sau care nu s-ar potrivi cu descoperirile timpurilor ulterioare ori, în sfârșit, nu ar avea niciun fel de probabilitate, este foarte departe de gândul Nostru a voi să-l propunem spre imitare generațiilor de astăzi (1). »"

Care este filosofia scolastică prescrisă în seminarii și în Institutele religioase ?
„Și când prescriem filosofia scolastică, ceea ce înțelegem mai ales prin aceasta — și acest lucru este capital — este filosofia pe care ne-a lăsat-o Doctorul Angelic : declarăm, așadar, că tot ceea ce a fost statornicit în această privință de predecesorul Nostru rămâne pe deplin în vigoare și, în măsura în care este nevoie, Noi îl statornicim din nou și îl confirmăm și poruncim ca să fie de toți cu strictețe observat. Iar în seminariile în care s-ar fi putut lăsa în uitare, episcopii să impună și să ceară observarea lui : prescripții care se adresează și Superiorilor Institutelor religioase."

Ar fi un mare prejudiciu a te îndepărta de sfântul Toma ?
„Să știe bine profesorii că a te îndepărta de sfântul Toma, mai ales în chestiunile metafizice, nu este fără gravă pagubă."

În ce termeni recomandă Pius al X-lea studiul teologiei ?
„Pe această temelie filosofică să se ridice în chip solid edificiul teologic. — Pe cât vă va sta în putință, îndemnați la studiul teologiei, astfel încât clericii să iasă din seminar având pentru ea o adâncă prețuire și o dragoste arzătoare și să-și facă din ea desfătarea întregii vieți. Căci « nimeni nu ignoră că, dintre această mare mulțime de științe, și atât de felurite, care se oferă minții însetate de adevăr, primul loc revine de drept teologiei, atât de mult încât era o maximă a vechii înțelepciuni că datoria celorlalte științe, ca și a artelor, este de a-i fi supuse și subordonate în chip de slujitoare (1). »"

Nu laudă totuși Suveranul Pontif pe teologii care predau teologia pozitivă ?
„Să adăugăm că aceia, între alții, Ni se par vrednici de laudă care, pe deplin respectuoși față de tradiție, față de sfinții Părinți, față de magisteriul bisericesc, cumpătați în judecățile lor și călăuzindu-se după normele catolice — ceea ce nu se vede la toți — și-au luat sarcina de a aduce mai multă lumină în teologia pozitivă, proiectând asupra ei pe aceea a istoriei, a adevăratei istorii."

Ce trebuie evitat atunci când se tratează teologia pozitivă ?
„Desigur, trebuie să se dea mai multă importanță decât

altădată teologiei pozitive, dar fără cea mai mică pagubă pentru teologia scolastică ; iar aceia sunt de mustrat, ca făcând jocul moderniștilor, care înalță într-un asemenea chip teologia pozitivă, încât par, în același timp, să defăimeze scolastica."

După ce lege trebuie rânduit studiul științelor naturale ?
„Cât despre studiile profane, va fi de ajuns să amintim ceea ce a spus despre ele cu multă înțelepciune predecesorul Nostru : « Aplicați-vă cu ardoare studiului științelor naturale : geniale descoperiri, aplicații îndrăznețe și folositoare făcute în zilele noastre pe acest teren, care provoacă pe bună dreptate aplauzele contemporanilor, vor fi și pentru posteritate un subiect de admirație și de laudă (1). » Dar studiile sacre nu trebuie să sufere din această pricină. Cu privire la aceasta, același Papă dă îndată următorul grav avertisment : « Dacă se cercetează cu grijă cauza acestor erori, ea se va găsi mai ales în aceea că, pe măsură ce s-a mărit ardoarea pentru științele naturale, tot astfel științele înalte, științele severe, au mers decăzând : unele lâncezesc în uitare ; altele sunt tratate slab și cu ușurătate și, ceea ce este nevrednic, decăzute din vechea lor strălucire, sunt încă infectate de doctrine perverse și de opinii a căror monstruozitate înspăimântă (2). » După această lege poruncim să fie rânduit în seminarii studiul științelor naturale."

(1) Leon al XIII-lea, Encicl. *Aeterni Patris*.
(1) Leon al XIII-lea, Litt. ap. *In magna*, 10 dec. 1889.
(2) *Loc. cit.*

§ II. — Alegerea directorilor și profesorilor Seminariilor și ai Institutelor catolice

Cu ce prudență și după ce reguli trebuie aleși profesorii pentru seminarii și pentru Universitățile catolice ?

„Trebuie să aveți înaintea ochilor aceste prescripții, și pe ale predecesorului Nostru, și pe ale Noastre, ori de câte ori va fi vorba despre alegerea directorilor și profesorilor pentru seminarii și pentru Universitățile catolice. — Cine, într-un fel sau altul, se arată îmbibat de modernism, va fi exclus fără milă din funcția de director sau de profesor ; iar dacă o ocupă deja, va fi înlăturat din ea ; la fel și acela care favorizează modernismul, fie lăudându-i pe moderniști, fie scuzând purtarea lor vinovată, fie criticând scolastica, pe sfinții Părinți, magisteriul Bisericii, fie refuzând ascultarea față de autoritatea bisericească, oricine ar fi depozitarul ei ; la fel și acela care, în istorie, în arheologie, în exegeza biblică, trădează iubirea de noutate ; la fel, în sfârșit, acela care neglijează științele sacre sau pare a le prefera pe cele profane. — În toată această chestiune a studiilor, nu veți aduce niciodată prea multă vigilență și nici prea multă statornicie, mai ales în alegerea profesorilor : căci, de obicei, elevii se formează după chipul

dascălilor. Întăriți de conștiința datoriei voastre, lucrați în toate acestea cu prudență, dar cu fermitate."

§ III. — Reguli privitoare la studenți

Cu ce vigilență trebuie aleși candidații la preoție ?
„Trebuie să se procedeze cu aceeași vigilență și severitate la examinarea și alegerea candidaților la sfintele Ordine. Departe, foarte departe de preoție să fie spiritul de noutate. Dumnezeu îi urăște pe cei mândri și pe cei încăpățânați."

Cu ce nouă condiție, pentru ca el să fie valid, trebuie conferit doctoratul în teologie și în drept canonic ?
„Ca doctoratul în teologie și în drept canonic să nu mai fie conferit de acum înainte nimănui care nu va fi urmat cursul regulat de filosofie scolastică : iar dacă ar fi conferit, să fie socotit nul și fără nicio valoare."

Ce prescripții făcute în Italia clericilor regulari și seculari sunt de acum extinse la toate națiunile ?
„Prescripțiile făcute de Sfânta Congregație a episcopilor și regularilor, într-un decret din 1896, clericilor seculari și regulari ai Italiei, cu privire la frecventarea Universităților,

Noi decretăm de acum înainte extinderea lor la toate națiunile."

Ce interdicție adaugă Suveranul Pontif ?
„Este interzis clericilor și preoților care s-au înscris la vreo Universitate sau Institut catolic să urmeze, pentru materiile care se predau acolo, cursurile Universităților civile. Dacă aceasta a fost îngăduit undeva, Noi o interzicem pentru viitor."

Ce trebuie să facă episcopii care prezidează la conducerea acestor Universități și a acestor Institute ?
„Ca episcopii care prezidează la conducerea acestor Universități și Institute să vegheze ca prescripțiile pe care tocmai le-am statornicit să fie acolo cu credință observate."

§ IV. — Reguli privitoare la lectura cărților rele

Care este datoria episcopilor în ceea ce privește scrierile pătate de modernism ?
„Este încă datoria episcopilor, în ceea ce privește scrierile pătate de modernism și propagatoare ale modernismului, să

împiedice publicarea lor și, dacă au fost publicate, să împiedice citirea lor."

Care este datoria lor, în această privință, în seminarii și în Universități ?

„Ca toate cărțile, ziarele, revistele de această natură să nu fie lăsate în mâinile elevilor în seminarii sau în Universități : căci nu sunt mai puțin vătămătoare decât scrierile împotriva bunelor moravuri, ba sunt chiar mai vătămătoare, deoarece otrăvesc viața creștină la izvorul ei."

Trebuie luate aceleași măsuri și față de lucrările scrise de catolici îmbibați de filosofia modernă și puțin siguri în teologie ?

„Nu trebuie judecate altfel nici anumite lucrări publicate de catolici, oameni al căror spirit nu poate fi bănuit, dar care, lipsiți de cunoștințe teologice și îmbibați de filosofia modernă, se străduiesc din răsputeri să o împace pe aceasta cu credința și să o folosească, cum spun ei, spre folosul credinței. Primite cu încredere, din cauza numelui și a bunei reputații a autorilor, ele au drept efect — și tocmai aceasta le face mai primejdioase — de a împinge încetul cu încetul spre modernism."

Sunt episcopii obligați să condamne în chip public și solemn scrierile vătămătoare care pătrund în diecezele lor ?

„În general, și acesta este aici punctul capital, faceți tot ceea ce este posibil pentru a izgoni din dieceza voastră orice carte vătămătoare, recurgând pentru aceasta, dacă este nevoie, la

interdicția solemnă. Sfântul Scaun nu neglijează nimic pentru a face să dispară scrierile de acest fel : dar numărul lor este astăzi atât de mare, încât a le cenzura pe toate este peste puterile lui. Urmarea este că leacul vine uneori prea târziu, atunci când răul și-a făcut deja pustiirile. Voim, așadar, ca episcopii, disprețuind orice teamă omenească, călcând în picioare orice prudență a cărnii, fără a ține seama de țipetele celor răi, cu blândețe, fără îndoială, dar cu fermitate, să-și ia și ei în aceasta partea de răspundere, amintindu-și de prescripțiile lui Leon al XIII-lea din Constituția apostolică *Officiorum* : ca « Ordinarii, chiar și ca delegați ai Scaunului Apostolic, să se străduiască să proscrie cărțile rele publicate sau răspândite în diecezele lor și să le smulgă din mâinile credincioșilor ». Este, în aceste cuvinte, un drept conferit, dar și o datorie impusă. Și nimeni să nu socotească că și-a împlinit obligațiile slujirii sale dacă Ne-a deferit una sau două lucrări și a lăsat pe celelalte, în mare număr, să se răspândească și să circule."

Pot episcopii, ba chiar trebuie ei uneori să condamne lucrări însoțite de imprimatur ?

„Nu vă lăsați opriți de faptul că autorul ar fi putut obține în altă parte Imprimaturul : acest Imprimatur poate fi apocrif sau poate că a fost acordat în urma unei examinări neatente ori prin prea multă bunăvoință sau încredere față de autor, ceea ce se întâmplă poate uneori în Ordinele religioase. Apoi, aceeași hrană nu se potrivește tuturor : tot astfel, o carte neprimejdioasă într-un loc poate, dimpotrivă, din pricina

împrejurărilor, să fie foarte dăunătoare în altul. Dacă, aşadar, episcopul, după ce a cerut părerea unor oameni prudenţi, judecă necesar să cenzureze în dieceza sa vreo carte de acest fel, să o facă ; Noi îi dăm foarte bucuros această facultate, ba chiar îi impunem obligaţia. Lucrul, firește, trebuie să se facă cu prudenţă, restrângând interdicţia, dacă aceasta este de ajuns, numai la cler."

Când restrângerea este făcută numai la cler, pot librarii catolici să continue a vinde lucrarea prohibită ?

„Această restrângere, în orice caz, librarii nu şi-o vor însuşi niciodată pentru ei înşişi ; este datoria lor să retragă pur şi simplu din vânzare lucrările condamnate de episcop."

Care sunt îndatoririle episcopilor faţă de librarii catolici ?

„Şi, fiindcă este vorba despre librari, să vegheze episcopii ca iubirea câştigului să nu-i împingă să facă negoţ cu produse vătămătoare. Fapt este că, în anumite cataloage ale lor, se afişează, însoţite de reclame atrăgătoare, un bun număr de lucrări moderniste. Iar dacă refuză ascultarea, episcopii să nu şovăie, după avertisment, a-i lipsi de titlul de librari catolici ; la fel, şi cu atât mai mult, de titlul de librari episcopali, dacă au fost gratificaţi cu el. Cât despre librarii pontificali, îi vor deferi Sfântului Scaun. Tuturor le reamintim articolul XXVI al Constituţiei *Officiorum* : « Cei care au obţinut facultatea de a citi şi de a păstra cărţile prohibite nu au, prin aceasta, dreptul de a citi şi de a păstra cărţile sau ziarele, oricare ar fi ele, interzise de Ordinariu, decât dacă, în Indultul apostolic, li s-a

acordat în mod expres facultatea de a citi și de a păstra cărțile condamnate de oricare autoritate. »”

§ V. — Instituirea cenzorilor diecezani

Care este datoria episcopilor în privința publicațiilor ?
„Nu este de ajuns să se împiedice citirea și vânzarea cărților rele, ci trebuie încă să se împiedice publicarea lor. Așadar, episcopii să folosească cea mai mare severitate în acordarea permisiunii de publicare.”

Trebuie episcopii să instituie cenzori din oficiu ?
„Deoarece, potrivit Constituției *Officiorum*, este mare numărul lucrărilor care nu pot apărea fără permisiunea Ordinariului ; și deoarece, pe de altă parte, episcopul nu le poate cerceta pe toate el însuși, în anumite dieceze s-au instituit, pentru a proceda la această revizuire, cenzori din oficiu. Lăudăm foarte mult această instituție și nu numai că îndemnăm a se extinde la toate diecezele, dar facem din ea o poruncă strictă. Să existe, așadar, în toate curiile episcopale, cenzori din oficiu însărcinați cu examinarea lucrărilor ce urmează a fi publicate : ei vor fi aleși dintre preoții clerului, atât secular, cât și regular, vrednici de recomandare prin vârsta lor, prin știința lor, prin

prudența lor, și care, în materie de doctrină de aprobat sau de blamat, se țin în justul mijloc."

Care va fi rolul cenzorilor ?
„Lor li se va deferi examinarea tuturor scrierilor care, potrivit articolelor XLI și XLII ale Constituției menționate, nu pot fi editate fără permisiune. Cenzorul își va da avizul în scris. Dacă acest aviz este favorabil, episcopul va da permisiunea de publicare prin cuvântul Imprimatur, care va fi însă precedat de formula *Nihil obstat*, cu numele cenzorului dedesubt."

Va trebui să se instituie cenzori și în curia romană ?
„În curia romană, ca și în celelalte, vor fi instituiți cenzori. Numirea lor va fi făcută, de comun acord cu cardinalul vicar și cu aprobarea Suveranului Pontif, de către Maestrul Sfântului Palat. Acestuia îi va reveni să desemneze cenzorul pentru revizuirea fiecărei lucrări. Permisiunea de publicare va fi dată, de asemenea, de el, precum și de cardinalul vicar sau de vicegerentul său, și va fi precedată, ca mai sus, de formula de aprobare a cenzorului, urmată de numele lui."

Se va putea omite uneori menționarea cenzorului ?
„Numai în cazuri excepționale și foarte rare, pentru motive a căror apreciere este lăsată la prudența episcopului, menționarea cenzorului va putea fi omisă."

Ce precauție trebuie luată pentru apărarea cenzorului ?
„Numele cenzorului va fi ținut ascuns autorilor și nu le va fi dezvăluit decât după aviz favorabil : de teamă să nu fie

molestat și în timpul lucrării de revizuire și mai apoi, dacă a refuzat aprobarea sa."

Cu ce condiție va putea fi ales un cenzor dintre religioșii unui Institut ?

„Niciun cenzor nu va fi luat dintr-un Institut religios fără ca, în prealabil, să fi fost consultat în taină provincialul, sau, dacă este vorba de Roma, superiorul general : acesta, fie provincialul, fie superiorul general, va trebui să ateste în conștiință virtutea, știința și integritatea doctrinală a candidatului."

Ce aprobări trebuie să aibă lucrările publicate de religioși ?

„Avertizăm pe superiorii religioși despre grava datorie care le revine de a veghea ca nicio lucrare să nu fie publicată fără autorizarea lor și fără aceea a Ordinariului."

Se poate sprijini cenzorul pe titlul său pentru a-și apăra opiniile personale ?

„Declarăm, în sfârșit, că titlul de cenzor nu va putea fi niciodată invocat pentru a sprijini opiniile personale ale celui care a fost învestit cu el și va fi, sub acest raport, nul și fără valoare."

Scrisoarea Excelenței Sale Cardinalul Merry del Val către Autor 9

PREAMBUL 11

DESPRE GRAVITATEA ERORILOR MODERNISTE 11

SCOP ȘI ÎMPĂRȚIRE 16

PRIMA PARTE 17

ERORILE MODERNISTE 17

PRELUDIU 17

CAPITOLUL ÎNTÂI 18

Filosofia religioasă a modernișt ilor 18

§ I. — Agnosticismul 18

§ II. — Imanența vitală 21

§ III. — Originea religiei în general 22

§ IV. — Noțiunea revelației 23

§ V. — Transfigurarea și desfigurarea fenomenelor prin credință 25

§ VI. — Originea religiilor în particular 27

§ VII. — Acțiunea inteligenței în credință 30

§ VIII. — Dogma 32

§ IX. — Variabilitatea Dogmei 34

CAPITOLUL AL DOILEA 38
Modernistul credincios 38
§ I. — Experiența religioasă 38
§ II. — Tradiția 42
§ III. — Relația dintre credință și știință 44
§ IV. — Consecințe practice 48
CAPITOLUL AL TREILEA 51
Modernistul teolog 51
§ I. — Imanența și simbolismul teologic 51
§ II. — Permanența divină 54

CAPITOLUL AL PATRULEA 57
Continuarea expunerii filosofiei religioase. — Odraslele credinței 57
§ I. — Dogma 57
§ II. — Cultul 59
§ III. — Cărțile Sfinte. — Inspirația 61
§ IV. — Biserica, originea, natura și drepturile ei 63
§ V. — Biserica și Statul 65
§ VI. — Evoluția 72
§ VII. — Cauzele evoluției : forța conservatoare, forța progresivă 74
§ VIII. — Consecințe practice 77
§ IX. — Condamnări 79

CAPITOLUL AL CINCILEA **82**
Modernistul istoric și critic 82
§ I. — Aplicarea agnosticismului 82
§ II. — Aplicarea imanenței vitale 88
§ III. — Aplicarea evoluționismului 91
§ IV. — Critica textuală 94
§ V. — Concluzie 97

CAPITOLUL AL ȘASELEA **100**
Modernistul apologet 100
§ I. — Principii și izvoare 100
§ II. — Aplicarea agnosticismului 102
§ III. — Aplicarea principiilor apologetice 104
§ IV. — Aplicarea imanenței 109

CAPITOLUL AL ȘAPTELEA **112**
Modernistul reformator 112

CAPITOLUL AL OPTULEA **117**
Critica sistemului modernist 117
Întâlnire a tuturor ereziilor, cale către ateism 117

PARTEA A DOUA **125**
CAUZELE MODERNISMULUI 125
§ I. — Cauze morale : curiozitatea și mândria 126
§ II. — Cauze intelectuale 129
§ III. — Artificiile moderniștilor pentru a-și răspândi

erorile 130
1° Mijloace negative 130
2° Mijloace pozitive 136

PARTEA A TREIA **140**
REMEDII 140
§ I. — Reguli privitoare la studii 142
§ II. — Alegerea directorilor și profesorilor Seminariilor și ai Institutelor catolice 145
§ III. — Reguli privitoare la studenți 146
§ IV. — Reguli privitoare la lectura cărților rele 147
§ V. — Instituirea cenzorilor diecezani 151

Adevărul de Veacuri este o editură dedicată publicării textelor doctrinare catolice provenite din Magisteriu și din tradiția preconciliară. Oferă lucrări recunoscute, cu respectarea surselor și a sensului original al textelor. Activitatea sa urmărește claritatea, fidelitatea și transmiterea învățăturii.

adevaruldeveacuri.ro